

corpus, cum quo postremo commoriantur egri. His auxilium præstat absinthium ex vino potum: quin & cantari, & anisifem, nardus, castoreum; equis ponderibus in pulverem contrita & ex vino pota appositis, vel innumeris venter lincolis igne calefactis, itemq; sacculus statim discentibus. Cibandi autem sunt egri recenti caseo, melle, butyro, tam crudo, q̄ cœclo, pinguium carniū iuribus, ac etiam pado. Sed non propterea parcendum fuerit antidotis in vniuersum inuaniens, nec etiam nymphæ floribus, vtpote qui non modo alibi verari vires demolantur; sed etiam nigri E' PHORBII' facces, & guttur vberem ad humorem incensum vexat. Corpus vniuersum inflammat, ventriculū, & intestina magno colore erodit, singulū excitat, & contumias alii fluxiones. Quæ tūdem omnia mela inducunt TVRPETIVM, Scammonium, Colocynthid, Bryonia, Tithymal omnes, Lathyrus, & Ricinus. Quancūq; nos tam acriter nocent, veluti euphorbium. A T H M E L A E A autem, & Chamaelea pituitosa spumantes, excitantur nomines, alii profusiuus, intolere abiles intestinorum, & ventriculi erosiones, argusque inflammationes, & vniuersi corporis cruciatus: quin & stitis implacabilis, singulus, consulsio, præpedita locutio, & alia sua accidentia, quæ quandoq; læa excedunt, quæ ab epoto euphorbio proueniunt. His omnibus in vniuersum primū opitulatur vomitiones, & clysmata, seruata vniuersali methodo, ac etiam communis vsus antidota. Primitū vero primū oleosa, ac pinguiora, item quæ valenter sunt frigida, vt hæc ingentem feruorem extinguant, illa verò vt exuperantem acrimoniam obviandam. Proinde prætulit A uicenna acidum lac, capuram ex rosacea aqua potam, puniceorum austeriorum vinum, argurij, cucumeris, cucurbitæ, & acidiorum malorum succum: item hordei pisanam niue, vel glacie refrigeratam. Sed proprium (vt aiunt) euphorbii antidotum est citri semen ex, in quo helenij radix inferbuerit potum. Scammonij verò lac, & quo demum fuerit butyrum, cotoneorum, rhus, ribisq; succus. Colocynthidis deinde antidotum fuerit sanè bubulum lac, & butyrum recens, Lemnia frigida, & smaragd puluis pluries pota. Turpeti præterea, & Tithymalorum omnium, Adicimachi theriaca ex vino pota, usque Cretense dictamnum incotum fuerit: item numma sepulchrorum in puluere ex vino meraco pota eracme potere. Bryoniæ porro, theriaca ex vino basila, in quo helenium confuerit, itemq; nigrum piper contritum. Lathyrus ad hæc, & Ricini proprium antidotum est hyperici succus, aut herba ipsa in puluere pota: T h y m e l a deniq; & chamelæ rosaceum vsuè sunt, ex hordei pisanam potum, & subinde origanum Cretense igni tostū. Sed hæc omnia præstant tantum ad supradictum medicam. entorum vim deleteriam superandam. Ceterum cum plerūq; enuiat, vt hæc, quæ modum excedunt medicamentis, varia ac diuersa adferant in comoda, quæ etiam ob sui repentinā vberentiam præsentanea exposcunt venecia, nēpe continentes vomitus, percutia alui profusiuā tam ceterorum humorū, q̄ puri sanguinis, cum vniuerso oculo venem vsu referant, consulsiones, & febricationes, animi deliquij, & virium omnium imbecillitatē; idcirco non modo attendendum fuerit, vt medicamentis suis anticius susperetur; sed etiam vt ipsis granibus symptomatis omni diligentia succurratur. Quandoquidem hæc s̄piss tantū sunt ponderis, vt maiorem, celeriore remq; exoptant curationem, q̄ cetera. Inhibentur itaq; vomitus modū excedentes (si tamen medicamentum cum humoribus reiectum sit) adstringentibus medicamentis, quæ ventriculū reborant, exterius præsertim illius, quin & vinculis, ac fibulis, extremis membris obtortis. Faciunt ad hoc in corpus sumpta flaua myrrabalana, tam sicca, q̄ saccharo asservata: item nucem cum putamibus saccharo similiter condūsa, diacytonites, saccharum rosaceum diuinus inueteratum, addita Lemnia s̄bragide; præterea cydoniorum, & puniceorum malorum vinum, syluestrium prunorum iucis, myrti bacca, rhus, rosa sicca, syluestrium rhorum semen, cornu ceruiniū combustum, fantala, corallia, ompbachium, acetum, & id genus alia. Sed eorū quæ exterius alui profusis, hec se offerunt, Indica videlicet, & Celtica nardus, mentha, glandes lentisiana resina, thus, flaua myrrabalana, myrti folia, rhus, melinum, nardum, lentisicum, & myrtinum oleum. Nec tantū possunt hæc ad vomitiones compescendas; sed etiam pari facultate valent ad sistendas alui fluxiones, quæ modum excedunt: verūm vs vniuersa alius est illiudine, ab ipso ventriculo ore ad pubem vsq;. Præstat & brachia ab scapulis ad manus, & crura à coxendicis articulo ad pedes vsq; fascijs constringere, offusis subinde assensis plantarum succis. Confert item sudor exsiccato, aut detentis egri in calido cibus, aut laconicis arte calefactis, in quibus egros caput emittere oportet, aut brachijs, & cruribus in calidæ balneæ demersis. Ab his dare conuenit, quæ adstringunt, & roborant. Præcipue in vniuersum facultates roborant odorata medicamenta, cuiusmodi sunt rose sicca, capbna garryphylla, egalochum, styrax, lesi, r̄piti, lachryma, iuniperi bacca, fantala cœnia, & id genus plura. Prætulit in huiusmodi alui fluxionibus A uicenna narsuriij semen testium, r̄rum eracmarum pondere, ac subinde in la Ee decoctum, quousq; lac concreuerit, & postremo potum. Si uerò hæc profuerint, sporifera vitæ licet, nimum Platonis modicum, athanasia, reqiue, & alij quibuscūq; que opium, aut mechanicum exceperint. Nam etsi hæc quoq; noxa haud nocent; tantum tamen adferunt inuaniens (si tamen recta ratione exhibeantur) ut vsu in tam magno cōs̄rmine medici uti possint. In summa si optimam haberemus theriacam, quæ ex adulterinis & supposititijs non esset confecta medicamentis, omnibus præproueretur antidotis in superanda vim medicamentorum alui ductiuum. Si quidem testatur Galenus (ut paulo superius diximus) pluribus in locis suis in libris de theriaca ad Dionem, & Pamphiliatum, illud optime theriacū indicium esse, ut præsumo, pro deiectione pharmaco pota humorum deiectionem impediatur, circa nullam egrotantium noxam. Id quod nobis experientia cōper tum est præstari ab antidoto nostro, cuius descriptio em tradidimus in præfationis huius libri commentario. Prodest non parum præter hæc vomitionibus, & fluxionibus prædictis etiam victus regimen ex adstringentibus, & austeris institutum, quæ deinde in ue vel glacie refrigerari conuenit, at in altum aque putem sine suscipiend. Adiuuantur consulsiones, quæ ab ingentibus laboria ficijs alui profusius eueniunt, vs̄ sumtaxat cibus, quibus ad resocillanda exanimata corpora vniuersq; roborandas utuntur medicis. Quo in negotio præfertur humanum lac ab ipsis exsultum uberibus: quin & dulcium amygdalarum cremor, & earum partem oleum, ciborum condiments colligunt. Prorsus & nuclei pinei, pillacia, Indica nucēs, & melopeponem semen, omnia in mortaria contusa, & caporum iure coactū, addito candidiori saccharo. Opem similiter fert caporum, & phasianorum excrementorum carniū eliquatus succus, carniū ipsi tenuiter incisis, vitre uale coactis, & in aqua balneum eodem in uase decoctis, quousq; vniuersus ab his exudaerit succus, is nens; frequenter potus cochlearis mensura (ut libello in uisus cordis prodidit A uicenna) magis succurrit imbecillitati cordis, q̄ alius quouis cibus. Conducunt præterea recentium ouorum vitelli carniū in ribus admixti, & saccharo perspi: in super caporum, phasianorū, perdicum, & atagetarum pulpa in mortario coacta, & iure, & saccharo temperata. Præfationibus porro subuenimus vs̄dem in auxilijs ista medicamentis, quorum superius mentionē fecimus cum de morifricis fungis differeremus. Ceterum meminit hoc capite Dioscorides præter prædicta manthij syluestrijs r̄tē, & earum plantarum lanuginis, quæ in aculeatarum genere quibusdam cacti uocantur. Quorum omnij historias, & facultates superius proprijs locis tradidimus, quæ tamen non semper nocent. At si nocent, curantur excitatis inuaniens, ebibito prius malus decocto, aut lacte, ac recenti crudo butyro. Post quæ proficiunt pinguiora, & cetera, quæ alium emolliunt. Dent igitur operam diligenterq; animaduertant seplasiarij probi, ac fideles, ne in ponderandis hisce medicamentis, aut manis, aut oculis imprudenter decipiantur. Quædam eos admonitos uelim, ut imperitos, ac temerarios circū foros ad pharmaco potijs suis excludant, reprehendant, & missos faciant: ac si opus fuerit, promedicis, & rectoribus ciuitatum eos denunciant, ne missilli egrotantes, sub publica omnium fide ab hoc in proba ac pessimo hominum genere prodantur, atq; in perniciem agantur.

Euphorbii & quorūda aliorum venenata potio.

Euphorbii & aliorum omniū curatio.

Remedia ad varia symptomata.

Remedia ad consulsiones.

10

20

30

40

50

60

Aqua frigida abunde pota, aut meracum vinum liberalius epotum, aut passum, præsertim à balneo aut curiu, aut vehementi exercitatione, strangulatus, & dolores infert. In quibus sanguinis missio protinus, & vacuatio, imminente pericula. Sed de notis veneficiorum, ac remedijs, & cauendi modo, hæc tenenda dicta sint. Subiungere mus etiam antidota necessaria, quæ præclarè à auxiliatur, quibus utimur, quale Mithridatium est præsertim, & quod scinco temperat. Verum quoniam alijs in locis diligentissimè scripta sunt, hic ab eorum descriptione supersedemus.

10 **N**on modò aqua frigida, & vinum meracum, aut passum inter ea, quæ nobis domestica sunt, & quotidiano vsu alimentum præbent in humane vite subsistum, eo modo pota, quo Dioscorides scribit, maxima adferunt discrimina; sed etiam carnes, & pisces. Etenim hec vitæ; coctæ, & abne feruentia humidis locis diutius asseruata, subindeq; frigida deuorata, eisdem malis parient effectus, quos à maleficus fungis creati tradidimus: tamen quandoq; non nisi duobus, aut tribus post diebus appareat noxa. Tostè præterea carnes, venenatorum subeunt naturam, si calide inter duas suffocatur patinas, obvolvunturque linteis, ne exhalare possint. Eadem etiam mala inferunt morticine carnes esitæ, quemadmodum & ea, quarum animalia aut à venenatis serpentibus, aut à rabidis brutis demorsa, aut fulmine ista interiere. Quandoquidem sæpius harum esu coli oritur inflammatio, mecor, alui profusio, furor, obliuio, veteris morbus, & ad postremum mors insequitur. Quamobrem hæc sanè negligenda non sunt, quæ potius summa cura vitanda. quippe aliquos noui, qui in his deuoratis nullo medicamento

Rerum domesticarum noxa.

20 adiuuati, intumescite inde toto corpore, tandem vitam miserè finiuerunt. Nec minus euitare oportet oua barbi piscis: nam adeo venenata sunt, vt si largius sumantur, eos qui hauserint, in magnum periculum adducant. Piscium curatio eadem est, quæ sutorum. an quoniam non existimat Conciliator, vt piscibus sicut mortiferis fungis conuenient syluestria pyra. Carnium vero suffocatur malis succurritur excitatis prius potionibus, et infusis clysteribus: mox nisi optimi & odorati potu admisso cydoniorum malorum succo. Præstat à uomitu Lemniam sfragidem bibere, vnà cum agallocho, & mastice. quauis eadem sit harum cura, quæ coli affectibus adhibetur.

Miscis, & carnium noxæ remedia.

De venenatis animalibus.

30 **VENENATA.**

CAP. XXXV.

De bestijs, quæ vires ciculantur, & exitiæ venenis, ideo scribere aggredimur, vt tota curationis remediorumq; ratio ad vmbilicum perducatur. Siquidem pars hæc non minus quam cætera alij, necessaria est ijs, qui artem medicam exercent, vt pote cum adminiculo eorum, quæ inibi traduntur, doloribus, periculis, & cruciatibus, plurimisque alijs malis homines liberari conueniat. Hæc autem in summa fastigia duo, sicuti ab initio relictum est, distribuitur. Nam qui de feris virus insipientibus sermo discriet, theriacus dici solet: qui verò de amolendicis veneficis, alexipharmacus: quo prius tradiro, simul quæ sequi signa consueuerunt, præmonstrabimus: tum quæ nonnihil auxilijs ferunt. Omnia autem in promptu, & ad manum habere aritificibus, tarda & grassantia sensim pericula cient, ita vt dilationem admittant: pleraq; verò præsentancam pernicem afferunt. Hominum autem partim malè alijs cogitantes, ingenita prauitate maleficium ita temperant, ut spatium curanti liberum non relinquunt: partim scelera admitti conscientia, aut tristi aliquo euentu oppressi, hausto sponte veneno mortem sibi confiscere conantur, qui postea deprehensi, aut fontes aquareq; puteanas hac labe polluentes, certam & ineuitabilem aduerfarijs pernicem molliuntur. In quibus ipsi est maleficium non subitò, sed aliquantò post grassari natura sua comparati est: occupans iam corporibus exitiæ vi veneni. Proinde non vulgari industria diligentiaq; in ea re vtendū est, vt quod in alijs incommodus ars consuevit, in his quoq; salutem mortalibus præbeat. Quin & apud præficos genus hoc vnum existimabatur esse eius partis quæ medicamentis pugnat: sed recentiores identitates, parua & leni supra modum persuasionem decepti. Siquidem tres in humanis corporibus cogitant: tertiam, quæ medium inter vtrâq; locum sibi vendicat. In qua positi, sanitate specie mentitur, quemadmodum in ijs videre licet, quos excandescens rabie canis morderit, necdum tamen aqua horrent: in ijs quoque qui cantharidas hauserint, sed nondum vrinæ tormento cruciantur. Tripartitè igitur artem dixerit, triplicique corporis constitutioni meritò respondere tradunt. Tripartitè esse volunt, quæ sanitate reuert: præcauentem, eandemque prohibentem, quæ obstat, quo minime existit ratiocinationem non tres corporis tantum, sed quatuor haberi constitutiones: fatendum causam sunt obnoxij: ita sunt, qui iam priore morbo laborant, morbo tamen maxime ob impendentem dimi resitit sunt. id quod in ijs qui à morbo proximè sese recolligunt, cernere licet, qui virium recreationem & robur desiderant. Sed quemadmodum curandi ratio ad partem medicamentariam pertinet: ita præcautionem eidem subici par est. Ad arcendas enim valetudines vehementibus vitium auxilijs, altiore scarificatu, vitionibus, amputationibus, derodentibus epithematis, potionibus pernici occurrentibus, & plerisque alijs. Verum enimvero sunt vsque eo rudes nonnulli, vt ne remedia quidem

quidem appellent. quæ morbos arceant. Cuius sententiæ inire rationem haud promptum est: etenim cum verbum ipsum, præcauerum, tum agendi modus, omnino auxiliarem remediariamque vim præ se ferunt. Mirum uero nisi etiam sua illa distributione partium eos complectuntur, qui in pestilentis cœli statu morbo nondum correpti sunt: pesti tamen, propter obuerfantem aeris occasionem, opportuni, & in morbum proni redduntur. Dicere forsitan quis possit, salubris institutionis præcepta non aliud esse, quam arcendum morborum rationem: quippe cum firma reddere corpora, & minus uisus obnoxia nitamur, ut in offensa uale tudine degant, nec morbis consiliantur. Neque id silentio prætereundum, quòd maxime præcipuum, & tanquam caput rei est, non oportere medicinæ partium distributionem, totidem corporis constitutionibus respondere, sed naturas singulorū suis notis seorsum scrutari, ac explorare, ut suis locis ostendimus. Cum ijs igitur non pluribus agendum. Illud magis adnotare conuenit, affectus, qui a uirulentis animalibus, uenenis que contrahuntur, uocari cæcos, id est, quorum ratio minimè iniri potest. Quin & ea, quæ eisdem auxiliantur, nulli pariter sunt adicienda causæ. Quapropter quaestionibus obseruationis artis, & eius quæ ratione fulcitur, annumerari solent. Neque profusus uerum deprehenditur, affectus huiusmodi cæcos esse. nam quod semper se protrahit, & nullum in qui busta necessarii usum exhibet, haud facili cōiectura colligi potest: etsi naturæ proprietate profusus cæcos eos affectus concedimus, qui ab exitiabilibus uenenis, & animalibus, quæ uirulentum morfu faciunt, contrahuntur. Nam quod ad opus non nullū usum præbet, datque medendi occasionem, neque in imperceptibile, neque causam, nulliue causæ obnoxium reputatur: sed magis ab ipso quæ impulsus, demonstrationem se habere, & opinionem de abditorum cognitione confirmare poterit. Nam etsi sæpe minorâ sunt, quàm ut sensibus percipiuntur; euidenter tamen ex ipsis inter se collatis deprehenduntur. 20

Diocles autem in eo commentario, quem Plitarcho dicauit, satis modos perstrinxit, ad uerbum ita scribens. Nosse quis hoc potest cum in alijs non paucis, tum in uiperis, & scorpionibus, & reliquis id genus, secum animo repositum, ut quauis exiguo sint corpore, uixque conspectū subsiciantur; magnum tamen discrimen ac dolorum causas inferunt: quorum nihil præter quandam corporis exiguitatem, uimque præ cæteris animalibus datam illis, facile fuerit spectare. Quanta enim moles corporis est, quæ a scorpionis ictu, & aliorum id genus uenentorum, quæ nos morfu conficiunt attingitur: quorum aliqua uehementes cruciatus excitant, alia erodunt, & putredines cient, nec desunt quæ præsentem perniciem moliantur. Aut quantum est quod a phalangij morfu ingeritur, & uniuersum corpus excruciat? neque enim quis magnitudinem ipsorum deprehendere possit, cum profusus exigua mole consent. Ergo quòd hæc ad affectus referantur, consistit inter omnes. Verum quòd ex adè deprehensum sit, uim quandam ipsis inesse mortiferam, quæ insinuata corporibus, molietiarum, quæ exoritur, nobis causa sit, in confesso est, & omnium consensu persuasum. Nec quisquam inuenietur usque ad cōtentionis studio flagrans, qui aliunde exoriri molestias assueuerit, quàm a materia mortifera partem corporis attingente. Porro id erat, quod inter utilia artis opera in omni opere dicere oportuit, quam res opus hoc efficiat, ut nihil profusus nos lædat, incomprehensa communis causæ quæ proprijs inest ratio: quandoquidem tum euidenter indicari possit, cum deprehensa est. Ideo Erasistratus em piricorum pertinaciam graui cauilatione incessens, cæcis affectibus causam assignauit, insiticijs his cōmunem, & supremam morborum causam incomprehensibilem esse: & hanc in eo, quem de causis scripsit, commentario aptissime prodidit, candido signatam lapillo. Nec ferendos eos esse censuit, qui se dicant in quibusdam, ut in uenenis, serpentum ictibus, & cæteris id genus trita medendi ratione cōtentos esse. neque satisfacturam sibi obseruationem eam, quæ a causarum comprehensione separata est: primum enim genere comprehendere facile possunt. Quod autem sit lethifera uis, corporaque permans, ita ut perimar, ex ijs quæ per genus, non per speciem uagantur, curationem indicat, quæ hæc habetare, & profusus expurgare liceat. Cum uerò subiungit. Ad aquam dulcem, & potui idoneam uenit quis, & ante obseruationem ad uomitum, ad uulneris dilatationem, ad demorsæ partis sudum, cucurbitulas adfixit, partem incidit, uerentia medicamenta, aut ea quæ uim eandem adipiscuntur, admouit, potestremo partem amputauit: secum reputauit medicamina, quæ per summam cutim ferre, & applicari solita, immissa ad intima pernicii repugnarent. Hæc itaque, quæ diuersimodis Erasistratus, ueritati contentanea sunt, nec arti refragantur. Sed methodicos de mirari licet, qui mortiferam uim corporibus illapsæ, negotiorum, quæ ipsa faceret esse causam diffiteantur: uerum rudiuiculis nominis attendunt. Nam apud ipsos palam immissa uis uirulentis: id est mortifera, nominatur: *εθροσπιδος* autem nullius officij alij esse potest, quàm causæ. Alij hæc nomina, *μάρμαρος*, & *ἀτακάλιστος*, esse reliquis omnia similia, in quibus partes quædam dictionum non pro uirtute, sed nuda enunciatione comprehenduntur. Enim uero quemadmodum in his uocibus *μάρμαρος*, & *ἀτακάλιστος*, partes neque certos, neque principes retinent significatus: sic in hoc uerbo: *εθροσπιδος*, partes productionis gratia, non pro uirtute coalescunt. Hinc ad causarum differentias transeunt, affirmantque causarum aliquas euidentes esse, quæ dum aduersam ualentiam creantur, separantur: cuiusmodi sunt frigus, labor, æstus, & similia. quasdam continentes, quæ permanent, postquam morbum excitarunt, hoc est, quibus præsentibus, & effectus eorum adfunt: incrementibus, affectus augentur: decrementibus, minuuntur: & cum desinunt, ijdem finiuntur. quibus solis ac per se manentibus, effectus quoque ipsi manent. Talia quidem receptissima liti causarum discrimina, quorum nulli phthoropœon subijci potest. Euidens enim causa non est, quoniam morbus ipse permanet, nec ipsa a corpore separatur. Nec continens causa dici potest, cum magna ex parte hinc adit: quemadmodum accidit ijs, qui a rabioso cane sunt demorsi. Quod si neque euidentis causa, neque continens fuerit, neque per se, neque alterius consortio causa erit. Quòd si à nulla causarum differentia phthoropœon deducere possumus, consequitur, ut neque causam esse fateamur. Quòd autem affectum, uocabula quædam in se non habere partes rerum significat. ices, sed nuda & simplici pronuntiatione ficta esse, fateri necesse est. Verum non omnia, sed per pauca talem nancipia conditionem existimandum est: neque enim *παιδης* in hoc nomine *εθροσπιδος*, perinde atque assumpticia profertur, sed longè principem obtinet significationem. Quemadmodum enim *εθροσπιδος*, id est corruptionis, nomen mutatio nem in

vanden expertorum, exercitatorumq; medicorum sententiam, proprijs vocabulis denominatam, hancquaque secuti fuerant. Caterum & eos non parum reprehendit, qui abque aliquo Dialectica fundamento, diuisiones in casibus facere audent. nam cum in diuisionibus errorem committant, in ijs quoque que sequuntur, errant necesse est. Proinde qui hac latius vberiusq; noscere cupiunt, Aristotelem consulant libro secundo physicorum: illis siquidem mihi amplissime satis fiet. Potissimum quidem & nos vena hanc pluribus prosequi: sed cum nostrum institutum non sit, nunc in aliam materiam ingredi, hanc silentio pretereunda duximus:

CANIS RABIOSVS.

Σημεία τῆς λύσσας, καὶ τὸν ὄψιν αὐτοῦ δεδουμέναν. SIGNA RABIOSI CANIS, ET DE MORSORVM ABEO. CAP. XXXVI.

DE rabiosi canis morſu sermonem alijs præpoſuimus, quòd id animal domesticum, ac frequens esse confuevit, & in rabiem sæpius agitur, ac perit, ab eo que caueri difficile. inde periculum inuitabile hominem manet, nisi multis vtatur auxilijs. Canis plerunque fragrantissimis aëtib; in rabiem feratur: interdum quoties frigora incesserunt. Rabiosus autem potum & escam auertitur: largam spumantemque pituitam naribus, & ore proicit: toruè & solito tristius intuetur: in omnes passim sine latratu irruit, & æquè feras hominesque, tam familiares, quàm ignotos mordet: nec propterea insectum quicquam infligit, nisi vt vulnus, dolorem: exinde morbus ille, qui ab aqua metu hydrophobicus Graia est uoce appellatus, contrahitur. Euenit autem cum distentione neruorum, totiùsque corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore, & languore quodam. Aliqui auræ splendorem fugiunt: alij sine ulla doloris intercapedine uexantur. Sunt etiam qui canum more latrati hædant, & obuiam factos morſu adoriuntur, ac mordendo simili uitio labefaciunt. Proinde ex his qui hoc uitij fenestram, nemini seruatum uidimus, nisi forsitan ex historia vnum aut alterum euasisse audiamus. siquidè Eudemus superasse quendam affirmat. Themisonem aliqui demorsum in hunc furorem incidisse, & euasisse fatentur. Alii ipsum cum amico aquam expauescenti morem gereret, & officium exhiberet, quadam naturarum concordia, similem contraxisse affectum: sed post multos tandem cruciatus seruatum extitisse. Molestissimum itaque genus morbi, a quo multos, anteaquam ipsum experirentur, vindicauimus, & complures ab alijs medicis seruatos nouimus.

Canis rabiosi uenefica natura, & signa.

Nillum in uniuersum animal homini tam domesticum, familiarèque reperitur, nullumque quod tam multiplici, varioque genere constet, quàm canis. Hinc est, quòd viri, mulieres, ac pueri ijs magis delectantur, quàm cæteris animalibus, que in domibus nostris aluntur, tanta quidem intercedit canibus cum homine societas. Qui tamen in rabiem acti, quos momorderint, in maximum discrimen plerumque deauctunt. Cum itaque canes a continuo hominum consortio nunquam absint, qui proterea illorum morſibus magis subiiciuntur, quàm cæterorum, que morſu pariter, vel icu uenenum euacuantur: ideo merito quidem de his prius, quàm de reliquis bestijs uenenatis tradidit Dioscorides. Cæterùm quanquam ipse canis non scribit, cur magis estate Caniculis arduoribus, itidem hyeme frigidioribus uenenatissimis in rabiem aguntur, quàm reliquis anni temporibus; cum tamen palàm sit, canum rabiem non aliunde prouenire, quàm ab arrabiliaris excrementis, facillè cognosci potest, id estate euenire persistit à caloribus eorum sanguine, hyeme uerò frigidioribus concreto. Rabidi canis indicia describit Galenus libro de theriaca ad Pisonem (si tamen liber is Galeni legitimus est) his uerbis. Si audieris canem, qui aliquem non momorderit, gracilem corpore, & siccum, oculis rubentibus, cauda demissa, spuma ex ore fluente, præterea lingua foras porrecta, & tanquam bile colorata obuium quenquam insillisse, citraque rationem ecurrisse, deinde rursus subito consistentem cum iura quadam magis furenti non ipsi præſens momorasse, hæc inquam si in eo sciscabere audieris, statim rabiosum canem fuisse intelligas. hæc ille. Incendit præterea (vt quidam asserunt) lento gradu, demissis auribus, abscessa uoce, stupido capite, & obuios non modò homines nullo delectu; sed & bestias demordent. Nec mirum si proprium mordeant dominum, aliosque domesticos omnes, nullius habito discrimine, uel ratione. siquidem cum proprium atræ bilis sit sensus inficere, omnium, & sui ipsius obitu, domesticos ipsos cognoscere nequeunt. Id quod etiam pluribus hominibus accidit, qui melancholicis effecti, non modò patrem, matrem, uxorem, & proprios filios; sed etiam se ipsos quandoque occiderunt. Verum innumero non tantum gladius caloribus, & hyemis frigore canes in rabiem aguntur, sed etiam mortuarum, putidarum, uermibusque scatentium carnum esu: quin & marcescentium earum sanguinis. Quòd si fuerint hæc carnes eorum animalium, que pestilentis, aut icu fulminis, aut uenenoſorum morſibus interierint, eò facilius, maiorique afficiuntur rabie. Quæ etiam excitari solent computrescentibus aquis frequentius bibitis, quòd hæc omnia arrabiliaris succos auocant, & putredine corrumpant. Eoque magis his de causis in rabiem aguntur, quanto alter altero suapte natura magis atræ bili obnoxioſi fuerint. Aduertant præterea nobiles mulieres, ne suis catellis, quos in delicijs habent, & quibus maxime oblectantur, cibum uel iusculum edendum præbeant, quibus aromata, præsertimque piper & gingiber, fuerint admista. Quippe cum hæc caliditatis, sicutarique

Canes quibus uenefica rabie tagitentur.

Animalia alia rabie ceantur.

Neglecti mori- na, & caufi.

Saluris indi- cium.

siccitatique modum excedant, eadem ratione, qua ingens estatis feror, canes rabidos efficiunt. Caveant ideo eas liber-
 tate moeto, ne ipsi forte fortuna id mali accidat, quod Tridenti euenisse (simus clarissimo Baldo vrinusque legis doctori. Is
 squidem inter ludendum cum quodam suo castello iam rabie affecto, leuiter in inferiori Baldo demorsus fuit. Sed ipse huius
 rei ignarus quarto post mense rabidus factus, & tandem hydrophobicus miserabiliter mortem obiit, nullo aditus medica-
 mento. Ad hanc sciendam est, quod non canes tantum (quamquam iij magis, quam cetera animalia in rabiem agantur) ra-
 bidi sunt; sed etiam alia pleraque animalia, nempe vulpes, mustela, uiverra, martes, simia, & id genus alia. Quapro-
 pter negligenter, quo argumento dixerit Galenus libro sexto de locis affectis, solum canem inter cetera animalia corrigi
 rabie: nisi vultis dicere (vt equidem reor) canes ceteris animalibus rabie magis esse obnoxios. Refert Aristoteles
 libro octauo de historia animalium, camelos etiam, & equos in rabiem agi. Id quod ego quoque asserere possum: etenim
 10 meminimus, cum vridederem, me vidisse equum rabie furentem, qui fracto capiti, vbi omnia quando retulam per capitis,
 & cranium vitam mori comprehendam, decem pluresque passus a terra suspensam pertulit, nullo tamen vulnere illato,
 sed magno sane terrore. Hoc affectu capiuntur (vt Auicenna est author) etiam multi, qui suis adiuuando moribus do-
 minos, & fibularios rabidos, & veluti arreptitios reddiderunt. Verum huiusmodi animalia non nisi raro vel nunquam
 per se rabie tentantur; quandoquidem ferè semper id illis eueniat, cum a canibus, seu lupis, aut vulpibus rabidis mordetur
 tur. Ceterum (vt ipse Dioscorides inquit) rabiosorum canum morsus infestum quicquam protnus non infigit, nisi, vt vul-
 nus, dolorem. Sed neglecta curatione, demorsus aliqui post tempore rabidi fiunt, & aquam expauescunt. quod etiam sa-
 20 tetur Galenus libro de theriaca ad Pisonem, alijsque in locis. Idcirco diligenter aduertant, qui canibus moriuntur, si
 aliqua sese offerent indicia, quibus conici possit, canem, qui momoderit, rabie laborasse. Siquidem neglectis remedijs
 (vt modo diximus) in id discrimen demorsus adducuntur, vt nullus subinde relinquatur saluus locus. Traddere Oriba-
 sius, Paulus, Aetius, Auicenna, alijsque probatissimi auctores, quod illis per integrum noctem contritis inglandibus can-
 um non sibus, & postmodum galis, aut gallinis in escam exhibitis, gallinae eos ipsos sequenti die interire, si a rabido cane
 illatum fuerit vulnus. Sunt etiam qui asserant, si panis emanante è vulnere sanguine inficiatur, & cuiuscumque cani quan-
 tumvis famelico offeratur, canem non modò illum non mandare; sed nec ofscare quidem. Attamen his tantum experi-
 mentis (meo consilio) non planè fidendum fuerit: quanquam ea a probatissimis prodantur autoribus, quapropter alia in-
 30 dicia iam dicta diligenter fuerint perquirenda. Cui autem rabidorum canum morsus negligenter, post aliquod tempo-
 ris spatium demorsus praeter morem cogitandi sunt, eaque mente reuoluunt, qua illis insuta sunt, quod iam veneni vis in
 cerebrum repens imaginariam occupauerit, vt ad huc in longum protrahatur nullis remedijs adiuti, ijs fe-
 quantius nocte interumpitur somnus, sepiusque pauore expergiscuntur: exinde hominum, & domesticorum consortia ui-
 40 ribent quodque facie, ijsque extremarum partium nervi conuelluntur. postremo èo deducuntur, vt aquam expauescunt
 sciant. Quod certissimum moris, & inexpugnabilis veneni praeter indicium. Proinde dicebat Dioscorides ex ijs, qui hoc
 veneni possent, ingentissimis clamoribus, & canum latratu astantes terrent. Quod si diutius ante eos aqua ista dimita-
 50 Id vero accidit, quod melancholici effecti, corruptis, infectisque inde animalibus facultatibus, resistentis mentis ali-
 qua, qua sola sanari possunt. Nec aliud de causa id euenire censent medicis, quam huiusce inexpugnabilis veneni pravi-
 sum susceperit, cumsque iam omnes corporis dispositiones in facultatibus, functionumque imperium venenum ip-
 que contra id, quod sibi contrarium existimant, hoc esse in contrarium sibi similes reddiderit, mouentur vniuersi corporis vires, irruunt
 60 libro de theriaca ad Pisonem, ita scribit. Non enim corpus dumtaxat ipsis inarescit, & conuellitur interdum, Gale-
 brique acritas vitium, sed animus etiam delirant, & grauissimum ipsis affert symptoma. Quippe aquam timeant, ac pro-
 considerant. Fugientes enim aquam, patientesque miserrimo mortis ignere intereunt. haec enim Galenus: Haec itaque
 Rufus, id etiam accidere posse, quod rabidi canis imaginem videre in aquis imaginentur, cuius speciem recolentes, proti-
 70 verserit morsus a cane rabido, & egregia animi iracundia effectum resistens, dum phantasiis canis imago sibi obseruaretur in
 balneo (ea enim quae quocumque modo admodum, & reliquis eodem morbo affectis apparebat) diu intra se meditatur, eoque tam ten-
 80 coluntis euenit. Vnde postea in procerbum manauit, quid cani cum balneo. Refert Auicenna, quod si quis a cane rabido de-
 bus quoque sanari possit, cum veneni vis non adeo vniuersum occupauerit corpus, & cerebri facultates, vt omnino ratiocina-
 90 trix facultas abata sit. Quomobrem mirum non est, si philosophus ille, cuius historiam refert Aetius, curatus euenit, cum
 manifesto appareat eius ratiocinatricem facultatem parum fuisse affectam. Ad haec scribit Auicenna, euenire interdum, vt à
 cane rabido demorsus quaedam frusta carnis ingenti cum dolore mirantur, quae forma prope canes paruos referant, quod etiam
 sum, quam rationi consentaneum videatur, atque ab ipsa natura penitus alienum, si qui id vixem esse ratiocinatus, & authori-
 100 tatis comprobatur videre cupit, Gentilem Fulginatem consulat Auicenna interpretet item Conciliatorem differen-
 110 asserit in hoc capite Dioscorides fateri aliquos Themisonem, cum amico aquam expauescenti morem gereret. Postremo
 libereb, quadam naturarum concordia (similem contraxisse affectum. Sed id potius ego euenisse crediderim, quod Themisio
 medicus amicum laborantem excitanti causa ad aquam, & cibum, secum manducasset, aut bibisset, quod Themisio
 forte esse salina infecto, aut alio quouis modo oris ipsam contigisse. Nam si, vt Galenus tradit libro sexto de locis affectis, rabi-
 120 di canis canis salina id ipsum effecerit, Proinde eos admodum Auicenna, qui rabidorum curam agunt, ne corundem ciborum
 ratiocinans comedant. Nec parupendat aliquis sume contactu infici posse homines: quippe quod duos viderim ego, qui spi-
 130 ratoria animalium, quod omnia animalia à cane rabido demorsu abierunt, excepto homine. Quis tamen sententia aperte falsa de
 depernatum esse, quam vt in re clara, & omnibus cognita, ipsum Aristotelem ignorantiis accutere velim.

Saluberrima
modi vbi facere
vbi facere

ΕΙΡΗΝΙΑ ΤΩ ΥΠΟ ΚΑΝΙΝΟΙΣ ΚΑΝΙΝΟΙΣ ΔΥΣΙΟΝ. REMEDIA DEMORSORVM A CANE RABIOSO. CAP. XXXVII.

Ratio medendi duplex. vna communis, qua utendum in omnes morbos, quos virulentæ animan-
 quæ nonnullis quidē summam opem ferre confuevit: aliis uerò inutilis, maximè qui ex multo iam
 tempore idum acceperunt. Quæ ad hæc pertinet, primùm exponeamus, deinde cursum pestifere-
 gemus, quæ ad commune medendi rationem pertinent. Cancros itaque fluuiales in fermentis abæ
 vitis cremare oportet, & cinerem eorum, quam minutissimè tritum habere reconditum: itidem gen-
 tianæ radicem tusam, cribratamque reponere. Quoties autem canis rabiosus morsum intulerit, in
 quaternos cyatos meraci uini, bina cineres cancrorum cochlearia, unumque gentianæ coniciantur: 10
 hæc in potentia diluitoris modum subacta, quatrduo bibantur, Inter principia medicamentum hoc
 modo detur. Atqui si ab illato morsu bini ternive dies fluxerint, curationem auspiciabimur à triplica
 to pondere, supra id quod ab initio retulimus. Optimum hoc aduersus rabiosorum morsus auxilium,
 quod & perique unum fatiscit, & coque cum fiducia uti licet. Sed vt aliis etiamnum auxiliis contra
 inuitabile periculum muniamur, nihil cæteris uti prohibet. Satis autem multo fuerit, etiam si in va-
 num recedat, medicamentorum inhumanos tolerare cruciatus, quam perinertiam, ac desidia in dis-
 crimem adduci. Nec ita in demorsis à rabioso animali maiora uulnera uereri oportet, uti minora, &
 ulcusculi cutis familia: quippe maiori uulnere confertum copiosus sanguis emanans, potest nonnulli
 virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit. quin à maioribus abcedens carnes
 hinc auferre, & labia acie scalpelli circumscribere, & prehenam hamulo aut uulsellâ carnem ampu- 20
 tare oportet. In vtriusque circumstantia loca altioribus ulcusculis scarificanda, ut copiosior sanguinis
 uacuatio arceat, ne uenenum membratim insinuetur. Cucurbitulæ cum multa flamma agglutinata
 id iuuamentum præstant, vt uenenus extrahatur.

Curatio de-
morsorum a ca-
ne rabioso.

Tam accuratè exquisitèque tradidit hoc capite Dioscorides rabidi canis curationem, nihil planè silentio præterens, vt
 mihi superuacuum esse uideatur quicquam addere. Verum ut nostrum sequamur institutum, vtque etiamnum lecto-
 ribus fiat satis, qui nonis semper rebus inhiant, non alienum fuerit hic nonnulla commemorare, quæ multos fortasse delecta-
 bunt, quod ea in hac re non inutilia, neque scitu inuicunda putem. In primis itaque illud animaduertendum est, quod alia
 vtrique ratione cancrorum fluuialium cinerem præparabat Galenus, quam Dioscorides, vt constat aperte ex verbis ipsius 30
 Gal. libro 11. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. At fluuialium cancrorum cinis, quamquam similiter præ-
 paratus excicatorius est; substitutionem tamen totius proprietate, mirifice contra rabiosorum morsum efficacis est, isq; tum solus,
 tum cum gentiana & thure multo præstantior. Thuris sanè partem esse vnam oportet, quinque autem gentianæ, porro
 cancrorum decem. Et raro equidem aliter illis vsis nos sumus usi: ceterum ad eum modum plerumque, quo utebatur Aë-
 schrion empiricus, medicamentorum peritissimus senex, conciuus, ac præceptor meus. Patella erat redi rubri, in quam im-
 positos cancos viuentes, haëntes urebat, donec in cinerem redigerentur, vt faciliè ad laeuorem redigi possent. Hic Aë-
 schrion sic paratum promptum semper in adibus habebat medicamen, tempore æstiuo vrens cancos ipsos post ortum Canis,
 quando sol in Leonem transiit, luna decima octaua. Porro bibendum hoc medicamen is, qui a cane rabido fuissent morsus,
 præbebat quotidie vsque ad diem quadragesimum mensura cochlearii satis magni, aqua impersum. At si non protinus ab
 initio, verum aliquot post dies à morsu curam cepisset demorsus, tunc quotidie duo cochlearia aquæ impergebat. Ad istum 40
 verò vultus emplasticum applicabat medicamentum, quod ex pice brutia, & opoponace, acetos; confectur, habens picem
 vnam, vnum accenti acerrimi sextarium Italicum, opoponacis verò uncias tres. hæc Galenus. Ceterum sciendum est,
 eos maximè, meo iudicio, hallucinari vt latius libro secundo prodidimus, qui gammas vocatos, cancrorum fluuia
 lium loco, à cane rabido demorsus potui exhibent. Næque aliud Græcis animal esse censemus rapinos, aliud verò æsa-
 ndr. & καυαπίδη. Scripsit & Democritus carminibus huiusce cancrorum antidoti componendi rationem (vt libro secun-
 do de antidotis refert Galenus) eo sanè modo, quo ipsum fortasse secutus eam reddidit Dioscorides. Attamen antiquiorum
 quidam resnam terebinthinam impulerunt thuris vice, quod Aëschrion Galeni præceptor huic femper inseruit medicamen-
 tum. In summa huius antidoti vires miris laudibus ab auctoribus celebrantur, adeo vt scripsit Galenus, neminem unquam
 mortuum esse, qui hoc antidoto rectè fuerit vsus. His non dissimiles vires veteres assignant Alyffo, si sicum quadragesima
 diebus continuis detur ex hydromelate potandum: sed à prima statim die incipiendum erit. Huius experimenti meminit 50
 Galenus libro secundo de antidotis, ubi alia quoque valentiora remedia ad hydriodorum morsus ex Asclepiade retulit. Ve-
 rum nobis difficile admodum fuerit decernere, quenam hodie planta sit, quæ veterum Alyffon representet, ita vt potius de
 hoc diuinandum esse, quam aliquod certi statuendum, vt latius superius libro tertio diderimus. Commendat Aëtius se-
 cundo, & sexto volumine, ad morsus rabidorum canum bitumen Iudaicum, siue Asphalthitis lactis asserens si drachme pon-
 dere ex aqua bibatur, non id modo aquæ pauorem arceret; sed & eos sanare, quos iam primum timor inuasit. Memoria
 etiam marinos hippocampos ex aceto nigro & melle subactos, tam potu haustus, quam vulnere illitos. Conferre præte-
 rea his maximè acutus rimex: quare idem scripsit se nouisse senem quendam, qui demorsus à cane rabido hoc solo rimice
 curabat. Primò enim vlcus eius decotio fouebat: deinde herbam ipsam illinebat, eandemque potandam exhibebat. quod
 quidem medicamentum tanquam efficacissimum summopere commendabat. Plurima autem, & turbulenta qui illam assump-
 serint, mirengere solent: id quod maximè hæc in curatione confert. Quo fortasse argumento extulit Auicenna propria qua-
 dam medicamenta, quæ cantharidas admixtas habent, vt valentissimè non modo vrinam excernerent demorsus; sed etiam fan- 60
 guinem ipsum, asserens paulò post secutum esse salutis indicium, cum post medicamenta languinem mingunt affecti. Porro
 Galenus libro de theriaca ad Pisem, theriacam præfert tam intus in corpus sumptam, quam exterius supra morsus illitam.
 Sed cum hæc, quæ nostro tempore conficitur, non adeo præstet, quemadmodum ea, quam ipse conficiebat Galenus, illi sanè
 fidere non possumus, nisi factò prius de ea periculo in gallis à vipera demorsis, vt ipse docet Galenus. Prodest item pota-
 nogetum cum iule exterioris illitum: itidem caprifici cortex contusus, & ex aqua potus: quin & absinthium, & allium, mi-
 nus centaurium, aristolochia, artemisia, scordium, chamædrys, bryonia, pulegium, & laser, tam exterius illita, quam interius
 sumpta. Sunt qui credant scripsisse esse remedium ipsius rabidi canis, qui memorat dicit, iecur totius, & à demorsis in
 cibis deuoratum, quod etiam scribit Dioscorides: quantum id non affirmauerit, vt libro secundo capite de diuersorum ani-
 malium iecinoriis legitur. Proinde scribit Galenus libro 11. simplicium medicamentorum, iecur canis rabientis alijs
 valentioribus antidotis admixtum quam plurimos sanasse, sed eos tamen interisse, qui solum nullis alijs adiectis medicamen-
 tis illud.

Multorum ex
tor.

Curatio ex
Aceto.

Remedia su-
spectia.

tis illud estiarunt. Sunt etiamnum qui credant, ut loco antè citato tradidit Dioscorides, acrei aque pauore dente, eo; qui caninus dicitur, si is a cane, qui vomoderit, exemptus, & folliculo inditus, pro amleto brachio adnectatur. Sea nemini his fidendum esse perijserim, ut in nostra huius sexti libri præfatione de pretiosiorum lapidum suspensione diximus: factus enim esse semper exiguius certis actus uti medicamentis. Caterum curationis summa manuum maxime operam exposcit. Quandoquidem vulnus diluere oportet, lanatamque per ambitum carnem rescindere: ita enim laior fit veneni exterius evocandi acrius, demitur quod tabefactum est, & ex sanguinis fluore ad excedentibus caltris excitato, repens affectio non parum remittitur. Quod etiam facere expediat scapello circumaque profundius acaelo, & subinde appositis scapello cucurbitulis sanguinem fortiter extrahentibus, aut hirudinibus. Medicamenta autem que alium cãant, & humores deiciunt, in principio omnino vitanda sunt, sicuti etiam sanguinis misio. quippe cum hoc à circumferentibus ad centrum trahendi facultatem habeant, sicut è egros in mortis traherent discrimen. Tameñi in curationis processu, & ubi præferim medicorum negligentia citius quam exoptat ratio conclusum fuerit vulnus, irreserit; venenum (ut postea dicitur) medicamenta alium decencia, pariterque sanguinis misio in sanguineis temperaturis admodum quoque proficiant. Perim enimvero perpauci nostra hac etate habentur à rabioso cane demorsi, qui medicos consulant. Nam tanta est religionis vis, ut omnes, quos canes rabiosi vomoderint, parim ad divi Donini templum confugiant, parim verò ad divi Bellini sacellum, ubi quibusdam exorcismi, & panibus characteribus obligatis à sacerdotibus perquam facile curantur, ut plarimorum testimonio equidem sateri possum. Sed cogitanti mihi quonam pacto hoc tam facile eveniat, nonnulla sese obtulerunt rationes, quas liberè dicam. Haud dubie in primis diuina auxiliatur gratia: quippe cum nos parum molestie malique mori canis rabiosi affectis inferre possint cacodæmones, ut qui in atrabilius humoribus suam habeant sedem, si quidem exorcismi cedentes abeunt, & asfictorum corpora mundatè reliquunt, sublatò scem veneno. Haud præterea addiderim, quòd forsate sacerdotes ipsi aliquod nobis occultum habeant arduum, quòd paulus illi admittentes, agris distendunt: vel id aliquo in potu bibendum exhibent. His denique accedit magna laborantium fides, quam suscipit Deus optimus maximus, cuius solius munere omnia nostra delentur incommota, atque omnes auferuntur agritudines.

Auxilium religioium.

Καυσις τῆς ὑπὸ κύνος αὐτῶτος κωδὸς θυρματω. VSTIO DEMORSORVM A CANE CAP. XXXVIII.

Contra virulentos icus, ustio expeditissimum est auxilium, v. pote cum ignis carera viribus præsterit, simul quòd vitrus domet, & ferri penitus non patitur: simul quòd pars ignem experta, postea non vulgare fundamentum curationi futuræ præbeat. manente diutius exulceratione. Animadvertendum ex eo tempore, cum crustæ decident, ne ulceris ora coaliscant, & cicatrice induantur, sed si fieri potest ad multum, idque præstritum tempus, ulcerationes, & fordidas adhuc & inflammationem minantes prorogari conuenit. Quod inditum iis saluamentum optimè præstabit, & syuactæ calium detritum, item cepæ, luccusve præferim Cyrenaicis, aut qui Medicus, aut Parthicus appellatur. Tritici grana tam mansa, quam non mansa imponantur: siquidem tubada pituæ à persulione vulnera dilatant. Sunt qui à mandentium ieiunio, sibi aliquid acicere arbitrentur, quòd suapte natura resistat: usum id certum non est. ceterum rempstitius eorum usus minimè est contemnedum. Si uero, quod per sepe accidit, ante dies præstritos cicatrices coeant, committentur etiam, manum postulabunt: nanque eas dicere, carnemque, calpello circinare, aut iterum inurere expedit. Vbi uero, op. opositum tempus perierit, vlcus ad cicatricem ducendum, & implatum, quòd è salibus conficitur, locus comprehendendus: nec multo post sinapismo utendum.

Vficiens, fue cauterij utui litas.

Cæterum, quod ferro igne candenti, aut auro, aut argenteo, non modò salutarissimum est ad rabidi canis morsum: sed etiam aliorum, quorumcunque animalium vitrus etiaculentium, quin & ad alios insanabiles ferè morbos. Præmaximum non est, quòd hoc loco dixerit Dioscorides visionem, siue cauterium contra virulentos icus aut morbos expeditissimum esse auxilium. Fiat itaque cauterium inuicè, tanteque amplitudinis, ut ulceris cicatrices breui committi non possent. Quòd si timidus quissiam visionem ignis terrare recuset, septicis, & exulcerantibus medicamentis utendum erit. Quæ in re cæteris præstat, quòd vocant argentum sublimatum. admiscetur id argenti refrigerantius, ut vitius doloris infersat. Probatior hoc quoque valentissimè innuat, sed quòd etiam exusta ab eo caro, obducatæ crusta duobus tantum diebus post decicat, si tamen recentis butyro assidue illinatur. id quod in aliorum exustione non enenit, nisi longiore temporis intervallo. Quòd si igne, aut adurenti medicamento (ut multis de causis quandoque accidit) id effici nequeat, diligenter procurandum sunt, ut velicia quam primùm excidat crusta, quò veneno pateat exitus. quippe ea diu in vulnere retenta, communi vitello & recentibutyro permittantur et butyro solo igni liqutato, et madefactis in eo stleus superimposito: præstat enim hoc enim vocant thymistæ argentum vitium in puluere rubicundum consistatum) inspergere: quidem id exitum præstantissimè potenter venenum. Quia in re cætera huiusce facultatis præcellit medicamenta. Commode etiam, nec minus efficaciter idem pulvis attractorij emplastris, siue argenti admisceri, & subinde vulnere admodum potest. etenim inactum vitrus, quàm præcipitatum dicitur. Ad hoc tameñi ut omnibus ferè placeat, quòd valentius ab alto reuocet extrahatq; satis non tamen errauerit, qui diutius prorogauerit, ut auicquid mali residuum fuerit, exhauriatur.

Præcipitatum vocati sunt.

Αυρα τῶν ὑπὸ κύνος αὐτῶτος θυρματω. RABIOSI CANIS. CAP. XXXIX.

Quæ ad partem icam pertinent præsidia, ita se habent. Cæterum vidus rationem ex iis, quæ uatque, simul ut arceat, quòd vitrus ea, quòd minus ad intima perniciosè illabatur. Etenim assumptis perniciosiorum vitium penetrationi resistunt. Quorum vitruque præstare potest vini meracionis, passæ, & lahis potiam obundat. Simili modo aliorum, porrorum, ceparumque cibus: quòd ea difficulter conficiantur.

tur, vixq; aboleantur. Nam multos dies huius cibi qualitates remanent, quo tempore nec euincuntur, nec permittuntur ad morriferam vi, sed contrarijs illa vis expugnantur. Cui rei antidotorum vsus accommodatur, & theriacis, Mithridaticis, & eius quod eupatorio temperatur, denique omnium quæ magnam aromatum partem sibi vendicant. quippe aromata omnia viribus, & substantijs ægrè permittuntur: quare in corporibus euincunt. Victus ratio hoc modo fit habet. Nolle contumit, pauorem aquæ non stato, definitio; tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimum vsque diem neglectis differri consuevit: post semestrem etiam nonnullis inuadit: quædam post annum aquam horruif se constat. quæ nobis vsu comperita fuisse. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos. Inter principia demorsorum à cane rabioso curandi ratio talis est. Verùm enimvero si ea quæ retulimus auxilia, primis diebus prætermissa fuerint, nec falpro carnem circinare, nec vitionem experiri operamentum est. non enim quod pertranstij, satis euocare possent. Nulla vique cilius rei occasio aut vilitas, sed in cassum corpora doloribus tenentur. Alter vero curatio habitum consuecit. Deicctio magnum præbet iuuamentum, vtpote cum mouendo, corporis habitum transtulit: & quæ colocyinthidem recipit hiera. Item lac schistum, quod simul deiectionem moueat, & venenum domare possit. cibi acres, & meraculi potus, quibus vis veneni vehementer retunditur, quotidie sumi debent. Cæterùm sudores ante cibos, & post etiam ciendi. Dropacismi finapimiq; alternatim per corpus totum adijciendi. Sed longè omnium efficacissimum auxilium helleborum diem, cognoscitur: quo cum fiducia non semel aquæ iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem, vel post hoc tempus vti licet. Tantam enim vehementiam hoc auxilium habere fertur, vt quidam qui iam aquæ metum sentirent, sumpto helleboro, simul ac primum impetum experirent, faciunt seruati. nam & iam vitio tentatos nemo vnquam seruare potest. Itaq; primum curam contra rabiosi canis morsus breui sermone exposuimus. iam ad alia, quæ venenatis moribus fœuire consueuerunt, transeundum. Notas vno contextu, deinde communem medendi locum, qui omnibus conuenire possit, explicabimus. Cursim deinceps subiungemus ea, quæ vsu proprietate nonnullis auxilium præstare possunt. Postremò subnectentur etiam venenata, quæ nulla cedunt remedijs.

Ratio victus demorsis à cane rabioso sitienda.

In sitienda demorsis à cane rabioso diligenter est ratio victus, nec ea tantum regula, cuius hic meminit Dioscorides; sed etiã vt ea sit ciborum quantitas, quæ ipsi rectè conueniat. Siquidem huiusce curatio regimen tenuem victum non expetit, sicut nec plenitudo, vt Aetius est auctor libro 6. vbi sic inquit. In victu indigentia, & saretas euitanda, magis tamen indigentia: hæc enim succorum prauitatem adauget, quod nequaquam expedit malefico vlceri. Ergo alimentum moderari oportet, vt rectè conficiatur, & optimum succum corpori præbeat. Nec minus egestio, & vinarum provocatio studendum, quod quicquid tum ea, quæ prædicimus, tum feniculum, & scandix comesta efficiunt. Plus vero simul & album, & vrinam quod. ac cibarium ægrestis crudum oblatum stomacho confert, quem nonnulli serim, nonnulli ab amaritudine picram appellant. Profunt & brassicæ caule, & palustris asparagus, & hortensis, & ægrestis rumex: & è piscibus qui carnem teneram habent, & camma viç, cancri, & erinacei recentes cum vino mulso: & carniem extremitates, auiculaq; omnes montane, quæ facillè coquantur, bonijs sunt succi. Vinum album tenue, quæ valde antiquum, hæc ille. Ex quibus concipi potest, hæc in curatio ea plurimum conferre, quæ vrinam valenter moueat. Idcirco Auicenna (vt proxima commentatione diximus) quandam profert medicamentam, quæ cantharidas excipit, vt vna cum lotio sanguis etiam reddatur. Proinde mirum non est, si quodammodo prævalens natura, per instrumentum vrinæ, magno cum dolore parua veluti liquidæ carnes frusta catulorum forma, venenum propellat. His itaq; ea victus ratione vti licebit, quæ vrinam egrè excernentibus à medicis institti solet. Vt enim si fluuiales cancri, qui bus vniuersa abundat Hetruria, haberi poterunt, ipsi tam in prandio, quam in cena vescantur demorsis: quod si misra infirmitas, aduersus rabidorum canem venenum. Præbet Auicenna præter dulce vinum etiam aquam, in qua candens ferrum, vel chalybis restincta fuerint. Cæterùm nosse conuenit (ut scribit Dioscorides) aquæ pauorem non stato definitio; tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimum vsque diem neglectis differri consuevit: post semestrem etiam nonnullis inuadit: quædam post annum aquam horruif se constat. quæ nobis vsu comperita fuisse. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos. Sed cogitanti mihi vnde id eueniat, nulla sanè alia hæcenus sese obtulit ratio, quam quæ ex demorsorum temperamento, ac viribus sumi potest. Quandoquidem nonnulli habentur, qui viribus validissimis præstant: quidam qui debiles, & infirmi sunt: alij qui corporis meatus angustissimos habent, alij vero contra: quidam syncoptissimis vesertis sunt humoribus, nonnulli vero succis icoribus scatentibus, ac facillè putredini obnoxij. Ex quo fit, vt in his citius, in illis verò serius hæc appareant symptomata. In Hetruria abstinere demorsis per integrum annum à quorundam ligiorum contactu, præsertim corni arboris, & sanguine virgæ vocatæ. Siquidem (vt testantur ij, qui rem experimento compertam habent) ipsarum arborum virgæ tandem membris tenentur, quousq; conalescant, silico demorsis rabie exagitantur. Quod cuiquam mirum fabulosum videri debet: et enim memini me videri in ciuitate nostrâ Illiciensis anicum quandam meum rabie corruptum, quod corni arboris virgæ (dabat enim lanificio operam) lanam diu excussisset, qui eorum oblitus, quibus sibi à medicis interdictum erat, rabidus intrerit. Postremò sciendum est, aquæ pauorem basidiquam curari posse, cum veneni vis omnes corporis occupauerit facultates: quantum in ipso pauoris initio, aut anteaquam venenum illapsus fuerit in vniuersum corpus, aliqui curati euaserint, vt philopobus ille, cuius historiam superius enarrauimus. præsertim cum pro viribus in morbum nituntur malè affecti, & qui eorum curatio nem agunt. His assistipulari videtur Dioscorides: quippe qui quosdam asserit, qui iam aquæ metum sentiebant, sumpto cum fiducia helleborismo non semel aquæ iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem vel post, fuisse seruatos. Proinde scribit Auicenna eos, qui aquam expauescunt, deploratos non esse, quousque in speculo inuenientes seipos cognoscunt, agumento quod non adhibere venenum vniuersis infecerit cerebri facultates. Hoc igitur tempore medicamentis utendum est deiectionis, & si nihil obtulerit, sanguinis minus non aspernanda. Ex medicamentis autem in hoc ceteris præstat album vel nigrum peratrum, ipsi adiectis, quæ eorum insperant feruorem. Conuenit etiam epithymum, senna, fumaria, myrobalana, elaterium; agaricum, ybarbarum, centaureum minus, gnisia semen, thapsia, confectio Amec, & hiera colocythidis, & Armenius lapis: si quidem hæc in atra bile deicienda principem tenent locum. Proderit item Syriacum bitumen frequentius ex aqua potum & quis & Mithridatis antidosum, & ipsa theriaca, & cancrorum fluuatiolum combustorum puluis, Galeni modo paratum. Confert præterea bis leporis, vulpis, & capreoli coagulum. Sed semper in primis omni studio curandum, vt aquam malè affecti bibant. Vt enim ne ipsam inuenientes pauor inuadat, longissimis tenuibus; metallicis fistulis è longinquo discedenda erit, aut ex superioribus contrabulamentis: nanque ipsa sola seruari poterunt. Refert Auicenna, quod si casti coagulum & aceto semel tantum euerint hydropobici, statim eos capiti potus aqua cupiditas, & bibunt: ob idque medicamentum hoc miris

Aquæ pauor ad quod vtiq; tempus exoritur.

Aquæ pauor quide, & qui bis curaretur.

In sitienda demorsis à cane rabioso diligenter est ratio victus, nec ea tantum regula, cuius hic meminit Dioscorides; sed etiã vt ea sit ciborum quantitas, quæ ipsi rectè conueniat. Siquidem huiusce curatio regimen tenuem victum non expetit, sicut nec plenitudo, vt Aetius est auctor libro 6. vbi sic inquit. In victu indigentia, & saretas euitanda, magis tamen indigentia: hæc enim succorum prauitatem adauget, quod nequaquam expedit malefico vlceri. Ergo alimentum moderari oportet, vt rectè conficiatur, & optimum succum corpori præbeat. Nec minus egestio, & vinarum provocatio studendum, quod quicquid tum ea, quæ prædicimus, tum feniculum, & scandix comesta efficiunt. Plus vero simul & album, & vrinam quod. ac cibarium ægrestis crudum oblatum stomacho confert, quem nonnulli serim, nonnulli ab amaritudine picram appellant. Profunt & brassicæ caule, & palustris asparagus, & hortensis, & ægrestis rumex: & è piscibus qui carnem teneram habent, & camma viç, cancri, & erinacei recentes cum vino mulso: & carniem extremitates, auiculaq; omnes montane, quæ facillè coquantur, bonijs sunt succi. Vinum album tenue, quæ valde antiquum, hæc ille. Ex quibus concipi potest, hæc in curatio ea plurimum conferre, quæ vrinam valenter moueat. Idcirco Auicenna (vt proxima commentatione diximus) quandam profert medicamentam, quæ cantharidas excipit, vt vna cum lotio sanguis etiam reddatur. Proinde mirum non est, si quodammodo prævalens natura, per instrumentum vrinæ, magno cum dolore parua veluti liquidæ carnes frusta catulorum forma, venenum propellat. His itaq; ea victus ratione vti licebit, quæ vrinam egrè excernentibus à medicis institti solet. Vt enim si fluuiales cancri, qui bus vniuersa abundat Hetruria, haberi poterunt, ipsi tam in prandio, quam in cena vescantur demorsis: quod si misra infirmitas, aduersus rabidorum canem venenum. Præbet Auicenna præter dulce vinum etiam aquam, in qua candens ferrum, vel chalybis restincta fuerint. Cæterùm nosse conuenit (ut scribit Dioscorides) aquæ pauorem non stato definitio; tempore exoriri: plurimum tamen ad quadragesimum vsque diem neglectis differri consuevit: post semestrem etiam nonnullis inuadit: quædam post annum aquam horruif se constat. quæ nobis vsu comperita fuisse. Narrant & aliquos post septennium aquæ metu fuisse tentatos. Sed cogitanti mihi vnde id eueniat, nulla sanè alia hæcenus sese obtulit ratio, quam quæ ex demorsorum temperamento, ac viribus sumi potest. Quandoquidem nonnulli habentur, qui viribus validissimis præstant: quidam qui debiles, & infirmi sunt: alij qui corporis meatus angustissimos habent, alij vero contra: quidam syncoptissimis vesertis sunt humoribus, nonnulli vero succis icoribus scatentibus, ac facillè putredini obnoxij. Ex quo fit, vt in his citius, in illis verò serius hæc appareant symptomata. In Hetruria abstinere demorsis per integrum annum à quorundam ligiorum contactu, præsertim corni arboris, & sanguine virgæ vocatæ. Siquidem (vt testantur ij, qui rem experimento compertam habent) ipsarum arborum virgæ tandem membris tenentur, quousq; conalescant, silico demorsis rabie exagitantur. Quod cuiquam mirum fabulosum videri debet: et enim memini me videri in ciuitate nostrâ Illiciensis anicum quandam meum rabie corruptum, quod corni arboris virgæ (dabat enim lanificio operam) lanam diu excussisset, qui eorum oblitus, quibus sibi à medicis interdictum erat, rabidus intrerit. Postremò sciendum est, aquæ pauorem basidiquam curari posse, cum veneni vis omnes corporis occupauerit facultates: quantum in ipso pauoris initio, aut anteaquam venenum illapsus fuerit in vniuersum corpus, aliqui curati euaserint, vt philopobus ille, cuius historiam superius enarrauimus. præsertim cum pro viribus in morbum nituntur malè affecti, & qui eorum curatio nem agunt. His assistipulari videtur Dioscorides: quippe qui quosdam asserit, qui iam aquæ metum sentiebant, sumpto cum fiducia helleborismo non semel aquæ iterum, sed frequentius ante quadragesimum diem vel post, fuisse seruatos. Proinde scribit Auicenna eos, qui aquam expauescunt, deploratos non esse, quousque in speculo inuenientes seipos cognoscunt, agumento quod non adhibere venenum vniuersis infecerit cerebri facultates. Hoc igitur tempore medicamentis utendum est deiectionis, & si nihil obtulerit, sanguinis minus non aspernanda. Ex medicamentis autem in hoc ceteris præstat album vel nigrum peratrum, ipsi adiectis, quæ eorum insperant feruorem. Conuenit etiam epithymum, senna, fumaria, myrobalana, elaterium; agaricum, ybarbarum, centaureum minus, gnisia semen, thapsia, confectio Amec, & hiera colocythidis, & Armenius lapis: si quidem hæc in atra bile deicienda principem tenent locum. Proderit item Syriacum bitumen frequentius ex aqua potum & quis & Mithridatis antidosum, & ipsa theriaca, & cancrorum fluuatiolum combustorum puluis, Galeni modo paratum. Confert præterea bis leporis, vulpis, & capreoli coagulum. Sed semper in primis omni studio curandum, vt aquam malè affecti bibant. Vt enim ne ipsam inuenientes pauor inuadat, longissimis tenuibus; metallicis fistulis è longinquo discedenda erit, aut ex superioribus contrabulamentis: nanque ipsa sola seruari poterunt. Refert Auicenna, quod si casti coagulum & aceto semel tantum euerint hydropobici, statim eos capiti potus aqua cupiditas, & bibunt: ob idque medicamentum hoc miris

hoc miris laudibus extulit. Sunt qui uirum cicer aqua incoquendum esse uelint: sic enim aqua claritatem emittit, uirumque efficit: & praeter id quod haurientibus pauorem non adfert, quoque admodum quae synera & ellucida; spectatur. uirum ualentior dicit. Nec desunt qui iudeant uentria cataplasmata occipiti esse apponenda, pariterque post aures. Quae etsi ad uera facere non uideantur, quod ualentissimè exicent; ubi tamen deplorati sunt egri, ualentissimis etiam medicamentis uti licebit.

Κεφάλαιον τῶν ἰσχυρῶν

COMMVNIS CVRATIO IN OMNES ICTVS
CAP. XL.

Aduersus quidem omnem animalis ictum, quod venenum uibrat, oris sustio conuenit. Sugen-
10 gentem uerò oportet ieiunium non esse, sed & cibum sumpsisse, & uino os abluisse: postea exi-
guum olei in ore continens plagam exugat. Locus ipse spongia fouendus, deinde scarificandus: sed
ulcuscula altius imprimere expedit, quò uirosa materies profundo euocetur. Circinatio autem: car-
nis, & sectio, scarificatione longè potentius opulantur: namque ab his duo peculiaria praesidia sunt.
vnum, quòd uirus è loco tollitur: alterum, quòd eius tenens pars, quae ad interiora grassatur, cum mul-
to copiosoque sanguine excernitur. Quod si locus sectionem non admittat, cucurbitula cum largio-
ri flamma adfigenda sunt. Sed etiam de uisione supra in rabiosorum morfu differimus. Si uerò ista
pars, ut pote extrema, eam sectionem commodè non respuat, praesertim in omnibus serpentium ictibus
ut aspidis, cerasae, similibusque, procul dubio amputanda est. Conuenientiora supra dictis auxilia
sunt, quae epithemata uocant. Imponatur sarmenitius cinis, aut siculnus, cum lixiuo stillatito
20 subactis, garo, & acrisalamento: porri, cepae, & alia modò minutissimè contrita illinuntur, mo-
dò cremata uulneribus iniiciuntur. Quinctiam difecti gallinarum pulli, cum maxime tepent, per-
cussio loco applicentur. Nec defunt qui hifce tanquam discordia quadam naturali pungantibus utan-
tur: uerum huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinae enim calida natura praedita sunt, argu-
mento, quòd deoratum infigne uirus conficiunt, & aridissima quaeque semina consumunt: item
nonnunquam arenas lapillosque ingluuie sua deoratos, dissoluunt. Itaque animantis admoti ca-
lore aditus spiritus, ab ista parte impetum capessens exiliensque secum uenenum exigit. Nec me
fugit, quid in Aegypto fieri soleat. Cùm spicas Aegyptii metunt, ollam picis paratam habent, &
appensam fasciam: tunc enim maximè serpentium iniurias expauescunt, tum propter spicilegij tem-
pus, tum quòd opacis simul abdita speluncis, & cauernis, densioque aruorum cespitè delitescunt,
30 Molestissima enim animalia, & uirus eructantia, Aegyptus in campis ferre confueit. Vbi ergo aut
in pedem, aut partem aliam, morsum intulerunt, qui adsunt, fasciam in ollam picis conijciunt, &
semel ut iterum brachium aut crus paulum supra uulnus obligat, & arctissimè duo è praesentibus di-
stringunt, locumque secantes quae circumactus est laqueus, picem insillant: cumque satis uulnus
excepisse uidentur, laqueum resoluunt, & cepis alliisque supra memoratis illinant: cumque satis uulnus
quida cum sale trito & ferente illant, praesentaneo est auxilio, si iugiter innouetur. Conuenit & ce-
dria, & simum caprarum ex uino decoctum. Locum aceto calido, calamintia in lotio, maris aqua,
aut acida muria decocta, foueri salutare est. Quinctiam non desunt emplastra uehementissima, &
calidissima, quae uenenum elicere, expugnare, & discutere possunt. Cuiusmodi sunt quae ex sale,
40 aut nitro, sinapi, & cachrye componuntur, de quibus consequenter erit tractandum. Trastratus
uerr, vt elephantis fel, crocodile uersingum, ouaque testudinis, & consimilia. Nam cum iuuan-
tanda sunt, cum difficillè, nisi regia facultate, peruestigari possint: neque, quò nostra fides his ob-
stringatur, frequentij obseruatione, sufficiens obseruatione, sufficiens experimentum praestiterint. Quae autem ad commu-
nem omnium usum pertinent, quaeque facillè suppeditari, & omnibus à serpente percutsis auxilium
ferre queunt, subiungenda uidentur. Intubus itaque & erica, & astragalus, cum aceto pota, contra-
50 ctax, & palinri decoctum: radix aristolochiae, & eryngij: decoctae etiam lauri baccae, & deoratae,
lium, aut cepae, balsamatae quae quam acerrima: origani decoctum cum uino potum, foeniculi, pul-
gii, calamintiae, porrorum quae succus cum melle desorptus. haec quidem à plantis conquiruntur.
Ab animalibus uerò quaedam utiliter peti solent, gallinaceorum querebella in cibo, leporinum coagu-
lum cum uino; itidem castorei sextans: testes marinae testudinis sumpti multum prodesse traduntur:
quae melle succescens inueterata inter auxilialia medicamenta est. Commendatur in primis exenterata,
quae dari solent, haecenus. Percussis à serpente prodest alui deiectio. Commendatur in primis exenterata,
60 reddita. Sunt & compositae quaedam portiones, quae mira remedia polliceri traduntur, ut & opij &
myrrhae singuli oboli, piperis sicilicum: ea melle excipiuntur, & insit Aegyptia faba dantur: cum
uino. Idem syluestris rutae seminis, gith, cumini Aethiopici, aristolochiae, galbani, singulorum pa-
dantur ex his; terni cyathi cum uino. Haec habui de communibus auxiliis quae dicerem. De pecu-
liariis remediis contra bestias, quae uena vibrant, consequenter est dicendum.

Venenosorum animalium ictus, morsusque doctrinam, curandique rationem, duabus sectionibus tractauit Dioscorides. In
quarum altera cuiusque ictus indicia exposuit. in altera uerò curationes diligentissimè conscripsit. Ceterum
praesertim hanc illi sectioni praeposuit, quae curandam rationem docet: in qua praesertim omnium uirulentorum ictuum cuius
rationem in uenerabilius projectus est. Vtrum quoniam (vt superius diximus in commentatione) in caput 35. huius
libri conscripsimus) rati sanus illud non paruum legenti negotium fuisse, quòd ex diuersis locis indicia, & curatio-
nes conquirantur, ut illa molestè quique effugeret, utque citius conuadidit; nulla temporè iactura omnia in unum redita
habere ntar, ubi prius illa in duobus locis legebantur, nos omnia in unum locum conuicimus, atque ex duobus capitulis

Ordinis Dio-
scoridis in-
notandi rest.

rum tantum fecimus, singulis virulentorum icibus sua peculiaria remedia subiicientes. Hanc vero Diocoridii præfationem præfiximus, in qua tametsi acedè exactè doctèq; tradiderit se vniuersalem virulentorum omnium animalium icibus modèdandi methodum, vt nihil planè adici possit; tamen ne ab insititio nostro de se scisse videamur in eorum gratiam, qui semper plura pro ferri expectant, nonnulla modo didicimus, quæ, vt arbitror, non inutilia, neque scitu iniucunda erunt. Dicam itaque præmissum animalium, ferarumq; virus, non in omnibus esse idem, sed in hoc vehementissimum, & omnium perniciosissimum, ad vno vna tantum horum hominem consistat, vt in aspidè, cerasæ, & basilisco: in alio vero minus vehemens: minusq; letale, modo vel duobus diebus interimit, vt in viperâ: in alio deniq; his longè imbecillius, vt in scorpione, & phalarigo, longiore tempore ne caus. Verùm quancumq; id plerumque enecit, quod animalia quæ mordent, vel icunt, diuersorum sunt generum, & præinde diuersa etiam eorum venena: accidit tamen vt ad aspidè, vel viperam demorsis quandoque tribus tantum horis, interitum vno distaxat idè, nonnumquam pluribus diebus superuivunt. Quod à diuersis causis procedit: siquidem in aspidum, & viperarum genere longè perniciosiores sunt femina quam maris, iuuenes quam senes, (quoniam non desunt, qui contrarium putant), adultè quam adolecentes. Quinetiam fere omnes, & insecta in montibus, & aridis locis inter vepres, & saxa degeneres; in citius hominem perdit, quæ palustris, vtiliginosq; tractus incolunt. Citius præterea necant, quæ orientalem, & meridianaem inhabitant plagam, quam quæ septentrionalem. Ad hæc famelica depauperata nocentes sunt, & aridae venenosiores sunt, quam dimissa, quæcumq; vniuersum icibus perniciosiores sunt aslate, quam hyeme. Hæc itaque causa esse possunt, vt citius, vel ferus demorsis intereat. Id tamen etiam plerumque fit ex fortiori, vel imbecilliori demorsorum temperamento, aut vaporum latitudine, vel angustia, quandoquidem (vt superioribus pluribus in locis diximus) veneno non tam facili patebit aditus, vbi vasa stupide natura arguula fuerint, quam vbi latiora. Ceterum erant, Auzenico testimonio, qui serpente venenum frigidum esse statuunt, qd ab his demorsis illico frigidi fiat, quodq; serpentes ipsius frigoris impatientes, appetente hyeme in subterreos cavernas latent, vel sub lapidibus sub jugis priuatim se concludunt viperæ, vbi, omniumq; acedè frigore correptæ reperuntur, vt Simplicius & immobiles redditis, tanquàm cœgelate persistant. Frigiditas enim toti corpori ex icu vel morsu adueniens, non vtiq; euenit ex veneni frigiditate, sed quod innatus calor ab extremis & vltimis corporis partibus ab eor. se confert, quodq; etiam veneno superatur, & extinguitur. Nec eo argumento frigidum temperamento serpentes sunt iudicandi, quod scilicet hyeme immobiles, & ferè exanimis suis in caruernis vepentur, quippe nulla alia de causa illis accidit, quam quod eorum natura, quæ calidissima est, id maxime refugiat, quod sibi contrarium est. Vt itur hoc pariter in piscibus, qui cum frigidi natura sint, quam primùm ex aqua extrahuntur, aeris calore necantur. Quin & resque, quæ temperamento calide sunt, & sicce, eadem ratione hyeme consicciuntur, nisi calidissimis recondantur locis. Sed iam icitum, vel morsuum virulentorum curam rationem aggrediamur. In qua Diocoridius, Paulus, Aetius, & alios æterni nominis scriptores imitati, dicimus efficacissimam esse remediū, morsu vel icu illatum virus continue ore sugere (sugentem tamè prius præparatum esse oportet) & subinde veneni, vel venenati sanguinem expere. Veruntamen id opus, meo quidem iudicio, periculi non potest, absq; magno sigentis discrimine. Nam si in aliqua oris parte, aut gingivarum, lingule, palatiq; vlcusculum aliquod fuerit, quancumq; adde insensibile, vt cutis tantum occupet, vbi venenum in eo suctione reuocatum vltimo locum contigerit, & sanguis se admiserit, qui for sit suctione facit & gingivæ per dentium connexus manat, dubitandum non est, quin illico sugentis periculum inferat: itaque stat, ut quæ aliter mederi vellet, sibi ipsi necem pareat. Quin nec minus periculi immineat, si venenatè salinis tantillum in stomachum descenderit. Neque temerè hæc dicimus, etenim iam nos vidimus (vt superioribus in nostris in primam, & vniuersalem huius libri præfationem commentatione retulimus) rusticum, qui cū suum quendam in prato fectas, forte fortuna sacce medicinæ secuit viperam: & cū à trunco, quem manu suspulerat, in digito morsus esset, os vulnèri statim admostruit, & venenatum exiit sanguinem, quo factò repente mortuus concidit. Proinde scite admonet Aetius, vt caueant, qui sugent, ne os habeant vlceratū. Porro ad hæc vitanda discrimina, recetiores galli vel galinæ sedem plerumq; vniuersum, & vulnèri con trahissimè applicat, & demortuo primo, alterum substituit, idque tandiū prosequuntur, quousque vniuersa veneni vis exsuhatur. Cuius veri certum iudicium habent, cum gallus postremo appofitus non moritur. Aetius Diocoridius fecerit, nec in odò gallinæ, gallinæque viuentes dissectas, & adhuc palpitantes his morsibus commodè applicari tradidit: sed etiam quodlibet volatiliū genus, item iuuenem, tenellorumque quadrupedum. Debinè idem iubet, excitatis calide aquæ potu, non mitibus, valentiora dari antidota, nempe theriacas, & Mitridatis antidotum. Mirificam vim in hac curatore habent, quantum equidem experientia comperi, quibus nostra essentia, pariterque oleum de scorpionibus, quorum parandi rationem in præfatio nem huius libri commentario tradidimus: siquidem his tantum antidotis, imò nonnumquam solo oleo, nonnullos à viperis demorsos Januamque, paucis admodum horis, qui cum nullum vitæ signum præberent, tanquam deplorati iacebant. Non tam tanta est horum partium tenuitas, vt momento vniuersum corpus percuciant, & subinde omne superent venenum. Protulit Aetius sarmentorum, & ficulneæ cineris vice, eam que & laurinis conficitur lignis. Cuius tentantiam magis probandam censemus, quod hæc arbor suapte natura polleat aduersus venena. Vbi vero ueneni vis contumax reperitur, & non nisi longo tempore vincit possit, est diligenter animaduertendum, ne icu inquam die ac nocte dormire sinantur, donec ueneni vis euauerit, quippe quod somnus (vt alijs in locis superioribus dictum est) venenum maxime ad cor, & cerebrum ducat, & secum trahat. Multa præter hæc habentur remedia icu uulneri illinenda, ut calx uina, oleo & melle subacta. hæc enim (ut Aetius est author) omnibus uenenatis morsibus opem fert, præterquam ab aspidè illatis. Sunt & quibus nerari recentem radicem in uulnus figendam consulunt: quod hæc ut equidem me experientia cognouisse fateri possim) ueris ualentissimè extrahat. Quamobrem Tridentis iura cum iumentum aliquod à serpente intur, statim perforato ibidem corio, præstantissimo remedio ellebori nigri radices in uulnus inferunt. Prostant etiamnum magno iumento cepa, allium, porrum, asphodeli, & Aracemuli radix elixa, contusa, & subinde theriaca, aut Mitridatio, & oleo de scorpionibus subacta, & illita. Non secus auxiliantur, tridis, aris, phi, uirrisque, chamæleonis, lili, hemerocallis, helenij, feniculi, silyri, nigri, gladioli, scille, spargani, cyclamin, bryoniae, ueronicæ, zaphani, & bulbæcorum omnium radices, concisæ, ac decoctæ, & morsibus illita: quæ omnia sepe à nobis experta sunt. Conferunt præterea bellium, Syriacum bitumen, pingui liquida, castoreæ, montanarum caprarum fimum, euphorbium, sulphur uirine admixtum, sal, nyrum, staurium, mel, olerecæ eruce, uirumque laet. galbanum, sagapenum, panacea Lacrymas, erica, hyssopum, origani omne genus, dictamnium Cretense, & Italicum, calamimba, conyza omnis, uerbernaca, haliacabum, fatima, & agrestis ruta, sonchus tam aspera quam Leuis, silybium, uulpi, nasturtium, lepidium, iberis, thlaspi, aut in emplastris, aut in fomentis exterius adhibita. Que uero pota, uel decorata ualentissima censentur, ea omnia erunt, que in nostro in huius libri præfationem commentario longiori catalogo recensimus. tametsi priuatim ad uenenatos icibus præferantur Medica mala, & eorum semen: quin & eby, & mitis, & ligustici, & poonia, & hya entis præterea uirides platani, penfiles pilula, iuniperi baccæ, conyza, chamædris, scordium, chamæpiti, eby, terebinthi caro, gallinæcorum & gallinærum cerebrum, leporis, & equi coagulum ex uino potum, maris retudinis fangui cum cymino, porri succus ex melle, nasturtium, maioris centaury, gentiane, albi dictamni, & superior gladioli radix, ribaspi, pulen gium, Cre-

Venenorum diuersi gradus, & effectus.

Coronidum ept. ept. ept.

Virulentorum icium, uel morsuum curatio.

10

10

10

10

10

vilescunt, & veneni feritatem deponunt, quod hominis salus facultate sit illis proorsu contraria. Cum autem in foro, ut in rasilium de se spectaculum prebent, ab his nullo veneni incommodo demorari se facere volunt, oblato prius illi diuisa carnis frusto, id dentibus dilanare coeunt, ut virus, quod prope dentes quosdam vesiculis continetur, in manum effundatur carnem. Non desunt tamen qui etiam vesiculas illas forcipibus abscedant, ne amplius veneno repleatur. Itaq; hac fraude vniuersam gentem decipiunt. Perium pulcherrime horu' fraus quandoq; detegitur, cum simul in eodem foro plures eiusdem prauis generis homines contendant, ut alter alteri primum locum praecripat, & iunxam apud populum auctoritate consequatur. Quae si, ut quiqui; se legitime ex diui Pauli familia ortum ostendat, videris, quibus venenum exemptum non sit seinnicem dilacerant, praesumptis tamen suis fallacibus antidotis: quibus tandem frustrata, a veneno victi relicti, vexillis, tanquam moribundis, suis & pulpitis in terram cadunt. Et certe nisi statim periti medici illis opem ferrent, mortem sepe immaturam opperiret: sicut etiam interdum occumbant, & animam caecidionibus, corpora vero suis serpentibus deuoranda relinquunt. Eiusdem memini, cum essem Perusij, me duos buisfice generis circumsaraneos vidisse in foro, qui in tribus corporeis paribus a superis demorati erant: & ij sane ambo perisissent, nisi Caeuatus ille Bononiensis civiturgicus, & praceptor meus, oleo nistro de scorpionibus esse inunxisset: nec sinus illis profuisset lapis, quem vendunt, & omnibus praesertim, aduersus omnia venena. Quoniam admodum id non profuit ijs, qui Tridenti inuicem in foro demorati, & veluti mortui in hospitium delati, praedicto oleo sanitati restituti fuere, magno quidem amoborum discrimine, ac dedecore. Sunt qui dicant eum lapidem, vel totius terram obsegnatam, & Melite insula allatam, quam omnibus praesentunt antidotis, vni omnino aduersus serpentium venena efficacem habere, quem admodum & ea, quae a Lemno insula, Lemnia vocatur. Peruntamen ubi ab aspide, vel viperis quae furcis demorati, parum vel nihil proficit: quamobrem credendum minime fuerit, panem vel vinum, quibus suas ij admurmurant cantilenas, eos qui iunperunt, tutos ad serpentibus, & alijs id genus venenum eiactantibus, ad integrum vsq; annum seruare posse. Quandoquidem nouimus nos, qui hoc pane deuorato se tutos ad serpentibus existimantes, serpentium venationi se dedere: sed ab ijs tandem demorati butius admodum panis opinione falsi interiere. Non tamen eam inficias, quin aliqui reperiantur, quibus quaedam ea de celo facultas tributa est, ut ad serpentibus non mordentur. Siquidem noui ego plures, qui simpliciter, nullisq; artificio quae verbis aspidos, & vipersae quoidem capiebant, nec vinum ab ijs icti fuere. quannus serpentes ab ijs modo pedibus calcati, modò modò compressi fuerint, ac diutius in nudo cocum sinu gestati. Neq; praeterea veuauerim, serpentes non posse carminibus, & in cantationibus compelli, q; plurimis id constat experimentis. Ceterum, ut nihil quod ad curationem ictuum virulentorum facere possit, ad nobis per ermitur, quae omnia quae scimus, insequè docemus, non verborum proderet memoriae (etsi id sciam ad medicos non spectare, neq; ab ipsis recipi) quoniam pacto in Romano agro senex quidam eremita amicus meus, ad feris ictos sanabat, ipsi absintibus agris. Cum eam quis de circumstantibus populis ad serpente demorabatur, id per nuncium eremita significabat: tum is interrogabatur nuncium, an medicamentum icti loco bibere vellet. Quod si id facturum respondebat, iubebat ille, ut dextrum pedem calceo denudatum solo fisseret, & cultello totius pedis vestigio lineam circunducebat: deinde iubebat pedem auferri, & in tra spatium lineae signatæ cultelli cuspidis haec verba inscribebat. Caro caruzæ, sanum reduce, reputata sanum. Emanuel Paracelsus. mox terram eodem gladio abradebat, ita ut omnes abolerentur characteres: abrasim puluerem fistili quodam paruo aqua pleno excipiebat, vsq; tantisper dimittebat, donec terra subsideret: deinceps itancij interualla aquam percolabat, & cruce signatam illi bibendam praebebat. Sed certe mirum est, quod eadem hora ictus sanabatur, quia nuncius potione illam susceperat, ut mihi plane incompertum est, & omnibus illius regionis incolis. Haec est curatio in virulentos ictus, quae ut obatur ille eremita. qui mihi sepius dixit, hoc esse maius secretum, efficaciusq; remedium, quod habeant ij, qui suam originem in diui Pauli familiam falso referunt.

Curatio secū
dam quēdam
eremitam.

ΣΠΕΡΜΑΤΩΝ ΤΡΑΧΕΩΝ. VESPAE, ET APES. CAP. XLII.

Inter ferientium venentorum notas, nihil de vespis, & apibus articularum digestissimum, quod cōspicuum omnibus sint, & nihil excellens, aut notatu dignum in his obseruetur: inter remedia tamen earū meminisse non vult alienum. Igitur aduersus vrrarumq; ictus prodest illita malua, & hordeacea farina cum aceto, fincicum lac in vulnus infullatum, & muria, aut aqua marinae foras.

Vesparum, &
apum ictus,
remedia.

Esti vesparum, & apum ictus nemini vnquam attulerit necem: cum tamen dolores molestissimi inde quandoq; oriantur, non alienum, neque inutile fuerit ea nosse medicamenta, quibus facile vulnere possint. Quamobrem iam dictis de Dioscoridis remedijs ea addenda duximus, quae priuatim scribit Aetius libro 13. sic inquit. Si quis ab apibus, & vespis illelus peruenere velit, eum malua folia cum oleo illita, & eruca, siue brubicus cum oleo illius afferantur. Quandoquidem verò quidam ab his clanculum percussis, ob dolorem pertinebant, putantq; se a maligna aliquo animante petitis esse, necessarium prius ostendere quae signa horum ictus committunt. Hos itaque, qui ab apibus punguntur, dolor ictus consequitur, & rubor loci, cum tunc partium in ambitu sitarum: stimulus autē omnino in percussio loco reperitur. Eadem etiam nos, quos vespa pungit, concomitantur, sed intensiora: verum stimulus vespa in percussio loco non relinquit. Auxilium autem vtriusq; ferit luto, aut siccore bubulo eis illicto cum posca: aut malua folijs impositis cum posca: cimolia cum malua & posca. Naturaliter autem epulatur: veneranda, & viuifica straconij conchylij imago in sigillo serreo exulpta, & loco ictus appressa: non enim percutitur amplius inflammationem generari. In potu praeterea ipsi soliorum lauri tenerorum drachmas duas cum vino austero perbebo. haec Aetius. Ceterum compertum est, dolorem statim sedari illitis muscis prius contritis. Id quod similitudinem praestant thymus, melisij, populus, & silybrium.

ΦΑΛΑΓΓΙΑ. PHALANGIA. CAP. XLIII.

Demorasi a phalangijs locus quidem ipse, quasi ab impacto aculeo ruber, non intumescens, nec per ambitum calidus est, sed medio criter humescit: vbi verò contrariorum occurru refrixit, consequitur corpore toto tremor, distentiones poplitem, & inguinum, conuulsionibus non diffimiles: in lumbis collectio exoritur, & perpetua vrinæ libido lacessit, multaq; reddendis excrementis colluctatio. vniuersa cute frigidus sudor emanat, coliacrymant oculi, offusisque nebulis caligant. Horum ictibus siculneum cinerem adiecto sale trito, & vino imponere oportet: aut radicem syluestris, punicam quam tenuissimè tritam: aut aristolochiam cum hordei farina, & aceto subsaftam. Vlcera aqua maris proluenda, aut apiastrij decocto, foliaque eiusdem illinenda. Lauacris perpetim vtendum, & propinandum abroroni spem, anisum, aristolochiam, cicer syluestre, cuminum Aethiopicū, cedrides tritas, platani corticem, & trifoliz herbae semen: priuatim autem, singulorum ex ijs binas drachmas

mas dare cum vini hemina conuenit, item myricæ fructus, & chamæpityos, & viridium cupressi pularum decoctum, admisto vino. Sunt qui stigmatilis cancri expressi succum cum lacte, alium pro apij femine, confectum molestiss liberare prodant.

Phalangiorum genera quamquam plura à veteribus describuntur; tamen Aetio lib. 13. cap. 18. sex tantum numerat, his verbis. In phalangiorum genere primum quidem rhagium, alterum lupum, tertium formicarium, quartum crano-crotopaltes, quintum sclerocephalum, sextum scolecium appellant. At primum quidem Rhagium, id est, acinens, figura rotundum est, colore vero nigrum, acini vna similitudine, vnde etiam appellationem accepit; & os quidem, iuxta medium ventrem habet, pedes vero ex vtraque parte quam breuissimos. Alterum vero Lupus appellatum, multas perdit, & eisque patitur: ac corpus quidem habet latum, & vclubile; partes vero circa collum ipsi incisæ sunt; amplius autem & os eius emittit tres res habet. Tertium autem Myrmecium, hoc est, formicarium dictum, formicæ maxime assimilatum, colore fuliginosus corpus vero eius velut albis quibusdam insignitum est, maxime circa dorsum. Quartum deinde Cranocrotopaltes, sublongum est, & viride, stimulum iuxta collum habet, atque si in circulo irruat, locos circa caput tetit. Quintum Sclerocephalum dictum, caput habet saxeam, & obduratum: lineamenta vero per omne corpus similia animalibus illis, quæ circumuolantibus lucernæ. Sextum autem Scolecium sine vermicarium appellatum, sublongum est, & submaculosum, maxime circa caput. Atque hæc quidem species phalangiorum enumerantur. hactenus Aetius. Qui tamen cuiuscumque phalangis notæ, & indicia scorum non descripsit (genus enim diuersum quocumque parit symptomata) sed omnia in commune notæ collegit. Quamobrem sit periculatum cuiusque phalangis indicia per se scire cupimus, Nicandrum consulamus. Is liquidem in theriacis prescribit inter id quod iura, quam fecerit Aetius, phalangiorum genera reddit, singulorum etiam priuatiuè indicia describit suis versibus, qui ita paraphrastice in Latinum vertuntur. Opera iam nunc noxijs considera phalangis, signaque eius morbis. Primum itaque splendens Rhox appellatur, niger planus, accumulatis pedibus prorepens, medium ventrem ore, & dentibus leptum habens. Cui ab hoc insectum fuerit vulnus, perinde corpore apparet atque si nihil quicquam sanctius foret: oculi vero inferiori parte tubescunt, frigus iuxta in corpore adhaeret, infigitur, statimque color, & membra hominis à superno iam ima verge re videntur: neque penis femine vicius demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genium nexu dissoluit. Asterion iam fecerit cum flamine quodam adortur, caput vero seminis grauatur, genium & membrorum nexu, & imbecillitas fit. Cyanenum aliud subtile, crinitum, & asperum equaliter est, Difficilem corpori inserti illud punctum, quodcumque labefactauerit, corque graui langore succumbit. Nax & caligo tempora circumstant, vomitumque eitis à collo lubricum, ab araneis velis non multum distantem, adeoque tandem interitum subministrat. Ab hoc alius est Agrestes, qui specie sua lupi similis est, muscularium interemptor, qui apum obseruator est, cuiusque qui plenes dicitur, & eslorum, & omnium que ad telam ipsius peruenirent. Hic imbellens plagam, & sanum vulnus homini infigit. Quod autem Dydiæri, siue phœbeum appellant, iustum latius, & etiam crudis vescenti persimile. Hic si quempiam vulnerarit, ingens è vulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, aliis etiam neruorum cordis, & vena rum languentium trepidatio, aliis virium destitutio, & percussus sepis comet, atque interimat. Extremi malefici animalis, somnum adferens, qui hominum quiescere ab huius seculi laboribus facit. Est præterea Formicarium dictum, quod formicis planè simile fit, collo quidem vitulum, reliquum corpus nigredini ex putredine facta, pars est, vndeque latum, scellatum, dorsum, punctisque distinctum gerens, cui submicarium tempus ad modicum carerec attollitur. Aetio ex hoc phalangio dolores priorum similes veneratorum veniunt. Sunt & alia parua phalangia carabæis similia, que in agris inter legumina sua carpunt pasca, & Horum circa cruciantem mossum tubercula, & pustule exurgunt, cor oberrans sunt, lingua incendit obmurrunt, oculi etiam subvertuntur. Educatur in Aegypto in perse folijs, quem Cranocrotopaltes dicunt, phalangis similes, que circa lucernas cum impetu volitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, veteris autem granatur. Hic vbi circum stimulum infixerit, cuius ceruice tenet ferit, faciliè sed è citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quæ sclerocephalum is simile fecerit bestiolis, que noctu lucernas cir circumuolat, Nicander vero huic cranocrotopaltes comparauerit. Sed iam ea prosequamur, que de phalangio in ictibus tradidit Aetius, qui loco superioris citato sic habet. Que percussus à phalangis conmitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morbus porro tenus est, & viri conspicit possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnumquam vero totius corpus aggregatur. amplius & dolor assiduum ad est, tremor, paltes, ac cavi, & nenter iniquitate pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lacrymæ adeo ut impeditio sermo balbutiant demorsit. Quibusdam vero urine emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo re. Si vero mixerint, aque se ipsorum sunt urines, quæ ad araneis velis emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo do vero & per vomitum, & pe ventrem talia exerceuntur. Ceterum in calidam aquam demisso, dolore leuati sibi iudicant: post vero è balneo egredientibus interitum dolet pudendum. At que quidè conmitantur ad omnia ictus sequuntur. Senioribus vero pudendi plurimum laxatur, ac minime intenditur. Cui sequuntur frigus continens, delirium, corporis iactatio, & ventriculi punctiones. Omnes autem à phalangis percussus iuuuantur afflicti balneis iunctis etiam locus ex trifolij bituminosi decocto, cum oleo pnuatur, totum vero corpus ex cerato liquidissimo pinguetur. Iuuantur etiam fomento spongiarum in calido aceto imctarum, & plage continue adhibitarum. Cataplasmata aurifolis, ruta, croci, caprimum steris cum vino, amaracus cum aceto, syluestris ruta cum aceto, & cyperus, hactenus Aetius.

Phalangiorum genera ex Aetio.

Phalagis, genera, & Morbis notæ ex Nicandro.

20 itaque splendens Rhox appellatur, niger planus, accumulatis pedibus prorepens, medium ventrem ore, & dentibus leptum habens. Cui ab hoc insectum fuerit vulnus, perinde corpore apparet atque si nihil quicquam sanctius foret: oculi vero inferiori parte tubescunt, frigus iuxta in corpore adhaeret, infigitur, statimque color, & membra hominis à superno iam ima verge re videntur: neque penis femine vicius demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genium nexu dissoluit. Asterion iam fecerit cum flamine quodam adortur, caput vero seminis grauatur, genium & membrorum nexu, & imbecillitas fit. Cyanenum aliud subtile, crinitum, & asperum equaliter est, Difficilem corpori inserti illud punctum, quodcumque labefactauerit, corque graui langore succumbit. Nax & caligo tempora circumstant, vomitumque eitis à collo lubricum, ab araneis velis non multum distantem, adeoque tandem interitum subministrat. Ab hoc alius est Agrestes, qui specie sua lupi similis est, muscularium interemptor, qui apum obseruator est, cuiusque qui plenes dicitur, & eslorum, & omnium que ad telam ipsius peruenirent. Hic imbellens plagam, & sanum vulnus homini infigit. Quod autem Dydiæri, siue phœbeum appellant, iustum latius, & etiam crudis vescenti persimile. Hic si quempiam vulnerarit, ingens è vulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, aliis etiam neruorum cordis, & vena rum languentium trepidatio, aliis virium destitutio, & percussus sepis comet, atque interimat. Extremi malefici animalis, somnum adferens, qui hominum quiescere ab huius seculi laboribus facit. Est præterea Formicarium dictum, quod formicis planè simile fit, collo quidem vitulum, reliquum corpus nigredini ex putredine facta, pars est, vndeque latum, scellatum, dorsum, punctisque distinctum gerens, cui submicarium tempus ad modicum carerec attollitur. Aetio ex hoc phalangio dolores priorum similes veneratorum veniunt. Sunt & alia parua phalangia carabæis similia, que in agris inter legumina sua carpunt pasca, & Horum circa cruciantem mossum tubercula, & pustule exurgunt, cor oberrans sunt, lingua incendit obmurrunt, oculi etiam subvertuntur. Educatur in Aegypto in perse folijs, quem Cranocrotopaltes dicunt, phalangis similes, que circa lucernas cum impetu volitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, veteris autem granatur. Hic vbi circum stimulum infixerit, cuius ceruice tenet ferit, faciliè sed è citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quæ sclerocephalum is simile fecerit bestiolis, que noctu lucernas cir circumuolat, Nicander vero huic cranocrotopaltes comparauerit. Sed iam ea prosequamur, que de phalangio in ictibus tradidit Aetius, qui loco superioris citato sic habet. Que percussus à phalangis conmitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morbus porro tenus est, & viri conspicit possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnumquam vero totius corpus aggregatur. amplius & dolor assiduum ad est, tremor, paltes, ac cavi, & nenter iniquitate pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lacrymæ adeo ut impeditio sermo balbutiant demorsit. Quibusdam vero urine emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo re. Si vero mixerint, aque se ipsorum sunt urines, quæ ad araneis velis emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo do vero & per vomitum, & pe ventrem talia exerceuntur. Ceterum in calidam aquam demisso, dolore leuati sibi iudicant: post vero è balneo egredientibus interitum dolet pudendum. At que quidè conmitantur ad omnia ictus sequuntur. Senioribus vero pudendi plurimum laxatur, ac minime intenditur. Cui sequuntur frigus continens, delirium, corporis iactatio, & ventriculi punctiones. Omnes autem à phalangis percussus iuuuantur afflicti balneis iunctis etiam locus ex trifolij bituminosi decocto, cum oleo pnuatur, totum vero corpus ex cerato liquidissimo pinguetur. Iuuantur etiam fomento spongiarum in calido aceto imctarum, & plage continue adhibitarum. Cataplasmata aurifolis, ruta, croci, caprimum steris cum vino, amaracus cum aceto, syluestris ruta cum aceto, & cyperus, hactenus Aetius.

30 itaque splendens Rhox appellatur, niger planus, accumulatis pedibus prorepens, medium ventrem ore, & dentibus leptum habens. Cui ab hoc insectum fuerit vulnus, perinde corpore apparet atque si nihil quicquam sanctius foret: oculi vero inferiori parte tubescunt, frigus iuxta in corpore adhaeret, infigitur, statimque color, & membra hominis à superno iam ima verge re videntur: neque penis femine vicius demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genium nexu dissoluit. Asterion iam fecerit cum flamine quodam adortur, caput vero seminis grauatur, genium & membrorum nexu, & imbecillitas fit. Cyanenum aliud subtile, crinitum, & asperum equaliter est, Difficilem corpori inserti illud punctum, quodcumque labefactauerit, corque graui langore succumbit. Nax & caligo tempora circumstant, vomitumque eitis à collo lubricum, ab araneis velis non multum distantem, adeoque tandem interitum subministrat. Ab hoc alius est Agrestes, qui specie sua lupi similis est, muscularium interemptor, qui apum obseruator est, cuiusque qui plenes dicitur, & eslorum, & omnium que ad telam ipsius peruenirent. Hic imbellens plagam, & sanum vulnus homini infigit. Quod autem Dydiæri, siue phœbeum appellant, iustum latius, & etiam crudis vescenti persimile. Hic si quempiam vulnerarit, ingens è vulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, aliis etiam neruorum cordis, & vena rum languentium trepidatio, aliis virium destitutio, & percussus sepis comet, atque interimat. Extremi malefici animalis, somnum adferens, qui hominum quiescere ab huius seculi laboribus facit. Est præterea Formicarium dictum, quod formicis planè simile fit, collo quidem vitulum, reliquum corpus nigredini ex putredine facta, pars est, vndeque latum, scellatum, dorsum, punctisque distinctum gerens, cui submicarium tempus ad modicum carerec attollitur. Aetio ex hoc phalangio dolores priorum similes veneratorum veniunt. Sunt & alia parua phalangia carabæis similia, que in agris inter legumina sua carpunt pasca, & Horum circa cruciantem mossum tubercula, & pustule exurgunt, cor oberrans sunt, lingua incendit obmurrunt, oculi etiam subvertuntur. Educatur in Aegypto in perse folijs, quem Cranocrotopaltes dicunt, phalangis similes, que circa lucernas cum impetu volitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, veteris autem granatur. Hic vbi circum stimulum infixerit, cuius ceruice tenet ferit, faciliè sed è citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quæ sclerocephalum is simile fecerit bestiolis, que noctu lucernas cir circumuolat, Nicander vero huic cranocrotopaltes comparauerit. Sed iam ea prosequamur, que de phalangio in ictibus tradidit Aetius, qui loco superioris citato sic habet. Que percussus à phalangis conmitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morbus porro tenus est, & viri conspicit possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnumquam vero totius corpus aggregatur. amplius & dolor assiduum ad est, tremor, paltes, ac cavi, & nenter iniquitate pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lacrymæ adeo ut impeditio sermo balbutiant demorsit. Quibusdam vero urine emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo re. Si vero mixerint, aque se ipsorum sunt urines, quæ ad araneis velis emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo do vero & per vomitum, & pe ventrem talia exerceuntur. Ceterum in calidam aquam demisso, dolore leuati sibi iudicant: post vero è balneo egredientibus interitum dolet pudendum. At que quidè conmitantur ad omnia ictus sequuntur. Senioribus vero pudendi plurimum laxatur, ac minime intenditur. Cui sequuntur frigus continens, delirium, corporis iactatio, & ventriculi punctiones. Omnes autem à phalangis percussus iuuuantur afflicti balneis iunctis etiam locus ex trifolij bituminosi decocto, cum oleo pnuatur, totum vero corpus ex cerato liquidissimo pinguetur. Iuuantur etiam fomento spongiarum in calido aceto imctarum, & plage continue adhibitarum. Cataplasmata aurifolis, ruta, croci, caprimum steris cum vino, amaracus cum aceto, syluestris ruta cum aceto, & cyperus, hactenus Aetius.

Phalangio: itum signa, & curatio ex Aetio.

40 itaque splendens Rhox appellatur, niger planus, accumulatis pedibus prorepens, medium ventrem ore, & dentibus leptum habens. Cui ab hoc insectum fuerit vulnus, perinde corpore apparet atque si nihil quicquam sanctius foret: oculi vero inferiori parte tubescunt, frigus iuxta in corpore adhaeret, infigitur, statimque color, & membra hominis à superno iam ima verge re videntur: neque penis femine vicius demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genium nexu dissoluit. Asterion iam fecerit cum flamine quodam adortur, caput vero seminis grauatur, genium & membrorum nexu, & imbecillitas fit. Cyanenum aliud subtile, crinitum, & asperum equaliter est, Difficilem corpori inserti illud punctum, quodcumque labefactauerit, corque graui langore succumbit. Nax & caligo tempora circumstant, vomitumque eitis à collo lubricum, ab araneis velis non multum distantem, adeoque tandem interitum subministrat. Ab hoc alius est Agrestes, qui specie sua lupi similis est, muscularium interemptor, qui apum obseruator est, cuiusque qui plenes dicitur, & eslorum, & omnium que ad telam ipsius peruenirent. Hic imbellens plagam, & sanum vulnus homini infigit. Quod autem Dydiæri, siue phœbeum appellant, iustum latius, & etiam crudis vescenti persimile. Hic si quempiam vulnerarit, ingens è vulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, aliis etiam neruorum cordis, & vena rum languentium trepidatio, aliis virium destitutio, & percussus sepis comet, atque interimat. Extremi malefici animalis, somnum adferens, qui hominum quiescere ab huius seculi laboribus facit. Est præterea Formicarium dictum, quod formicis planè simile fit, collo quidem vitulum, reliquum corpus nigredini ex putredine facta, pars est, vndeque latum, scellatum, dorsum, punctisque distinctum gerens, cui submicarium tempus ad modicum carerec attollitur. Aetio ex hoc phalangio dolores priorum similes veneratorum veniunt. Sunt & alia parua phalangia carabæis similia, que in agris inter legumina sua carpunt pasca, & Horum circa cruciantem mossum tubercula, & pustule exurgunt, cor oberrans sunt, lingua incendit obmurrunt, oculi etiam subvertuntur. Educatur in Aegypto in perse folijs, quem Cranocrotopaltes dicunt, phalangis similes, que circa lucernas cum impetu volitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, veteris autem granatur. Hic vbi circum stimulum infixerit, cuius ceruice tenet ferit, faciliè sed è citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quæ sclerocephalum is simile fecerit bestiolis, que noctu lucernas cir circumuolat, Nicander vero huic cranocrotopaltes comparauerit. Sed iam ea prosequamur, que de phalangio in ictibus tradidit Aetius, qui loco superioris citato sic habet. Que percussus à phalangis conmitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morbus porro tenus est, & viri conspicit possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnumquam vero totius corpus aggregatur. amplius & dolor assiduum ad est, tremor, paltes, ac cavi, & nenter iniquitate pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lacrymæ adeo ut impeditio sermo balbutiant demorsit. Quibusdam vero urine emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo re. Si vero mixerint, aque se ipsorum sunt urines, quæ ad araneis velis emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo do vero & per vomitum, & pe ventrem talia exerceuntur. Ceterum in calidam aquam demisso, dolore leuati sibi iudicant: post vero è balneo egredientibus interitum dolet pudendum. At que quidè conmitantur ad omnia ictus sequuntur. Senioribus vero pudendi plurimum laxatur, ac minime intenditur. Cui sequuntur frigus continens, delirium, corporis iactatio, & ventriculi punctiones. Omnes autem à phalangis percussus iuuuantur afflicti balneis iunctis etiam locus ex trifolij bituminosi decocto, cum oleo pnuatur, totum vero corpus ex cerato liquidissimo pinguetur. Iuuantur etiam fomento spongiarum in calido aceto imctarum, & plage continue adhibitarum. Cataplasmata aurifolis, ruta, croci, caprimum steris cum vino, amaracus cum aceto, syluestris ruta cum aceto, & cyperus, hactenus Aetius.

60 itaque splendens Rhox appellatur, niger planus, accumulatis pedibus prorepens, medium ventrem ore, & dentibus leptum habens. Cui ab hoc insectum fuerit vulnus, perinde corpore apparet atque si nihil quicquam sanctius foret: oculi vero inferiori parte tubescunt, frigus iuxta in corpore adhaeret, infigitur, statimque color, & membra hominis à superno iam ima verge re videntur: neque penis femine vicius demittitur, sed lumbos occupans ita frigus genium nexu dissoluit. Asterion iam fecerit cum flamine quodam adortur, caput vero seminis grauatur, genium & membrorum nexu, & imbecillitas fit. Cyanenum aliud subtile, crinitum, & asperum equaliter est, Difficilem corpori inserti illud punctum, quodcumque labefactauerit, corque graui langore succumbit. Nax & caligo tempora circumstant, vomitumque eitis à collo lubricum, ab araneis velis non multum distantem, adeoque tandem interitum subministrat. Ab hoc alius est Agrestes, qui specie sua lupi similis est, muscularium interemptor, qui apum obseruator est, cuiusque qui plenes dicitur, & eslorum, & omnium que ad telam ipsius peruenirent. Hic imbellens plagam, & sanum vulnus homini infigit. Quod autem Dydiæri, siue phœbeum appellant, iustum latius, & etiam crudis vescenti persimile. Hic si quempiam vulnerarit, ingens è vulnere tumor erigitur: morbi etiam quidam ad genua, aliis etiam neruorum cordis, & vena rum languentium trepidatio, aliis virium destitutio, & percussus sepis comet, atque interimat. Extremi malefici animalis, somnum adferens, qui hominum quiescere ab huius seculi laboribus facit. Est præterea Formicarium dictum, quod formicis planè simile fit, collo quidem vitulum, reliquum corpus nigredini ex putredine facta, pars est, vndeque latum, scellatum, dorsum, punctisque distinctum gerens, cui submicarium tempus ad modicum carerec attollitur. Aetio ex hoc phalangio dolores priorum similes veneratorum veniunt. Sunt & alia parua phalangia carabæis similia, que in agris inter legumina sua carpunt pasca, & Horum circa cruciantem mossum tubercula, & pustule exurgunt, cor oberrans sunt, lingua incendit obmurrunt, oculi etiam subvertuntur. Educatur in Aegypto in perse folijs, quem Cranocrotopaltes dicunt, phalangis similes, que circa lucernas cum impetu volitat nocte. Eius horribile semper caput incessanter nutat, veteris autem granatur. Hic vbi circum stimulum infixerit, cuius ceruice tenet ferit, faciliè sed è citra omnem laborem ad interitum ducit. hæc Nicander. A quo tamen in hoc dissentit Aetius, quæ sclerocephalum is simile fecerit bestiolis, que noctu lucernas cir circumuolat, Nicander vero huic cranocrotopaltes comparauerit. Sed iam ea prosequamur, que de phalangio in ictibus tradidit Aetius, qui loco superioris citato sic habet. Que percussus à phalangis conmitantur, communia sunt iuxta magnitudinem, & paruitatem discreta. Morbus porro tenus est, & viri conspicit possit: tumor autem liuidus, quibusdam etiam rubicundus: frigiditas adest circa genua, lumbos, & scapulas, nonnumquam vero totius corpus aggregatur. amplius & dolor assiduum ad est, tremor, paltes, ac cavi, & nenter iniquitate pudendi tentigo, & circa caput pruritus, aliquando etiam circa suras: oculi humecti, & lacrymæ adeo ut impeditio sermo balbutiant demorsit. Quibusdam vero urine emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo re. Si vero mixerint, aque se ipsorum sunt urines, quæ ad araneis velis emittit: difficultas adest, cui pudendi tentigine, & dolo do vero & per vomitum, & pe ventrem talia exerceuntur. Ceterum in calidam aquam demisso, dolore leuati sibi iudicant: post vero è balneo egredientibus interitum dolet pudendum. At que quidè conmitantur ad omnia ictus sequuntur. Senioribus vero pudendi plurimum laxatur, ac minime intenditur. Cui sequuntur frigus continens, delirium, corporis iactatio, & ventriculi punctiones. Omnes autem à phalangis percussus iuuuantur afflicti balneis iunctis etiam locus ex trifolij bituminosi decocto, cum oleo pnuatur, totum vero corpus ex cerato liquidissimo pinguetur. Iuuantur etiam fomento spongiarum in calido aceto imctarum, & plage continue adhibitarum. Cataplasmata aurifolis, ruta, croci, caprimum steris cum vino, amaracus cum aceto, syluestris ruta cum aceto, & cyperus, hactenus Aetius.

Tarantula venenum, & remedia ad illi.

Scolopendra, aut dicta ophioclene, morsum intulit. locus per ambitum liuore fugillatur, & cō
 purefcit: interdum que, licet raro, faculentus, atque ruber cernitur. A morsu ipso exulcerari lo-
 cus incipit, vlcusque id negotium exhibet, ferè remedijs inuidum: preterea toto corpore prurigo
 sentitur. Hæc ubi morsum infixit, sal quam leuissimè tritus, ac aceto vulneri infarpandus, aut ruta
 syluestris superponenda. Locus acida muria fouendus, & danda in potu aristolochia cum uino, aut
 serpyllum, aut calaminta, aut ruta syluestris.

Scolopendra
 venenosa con-
 sideratio.

TErrestres Scolopendras Hetrusci centipedas uocant. Sunt enim in Hetruria omnibus vulgaris notitie vermes, innumeris
 vtrinq; pedibus referta, colore subriso: diuerso quoq; genere constant. Ceterum hæc tantum iclu venenū relinquant, que
 q; morsu serpentes interficiant, ophioclonæ appellantur, quarum tantum existimamus hoc loco meminisse Dioscoridem. Verumta
 men que in vniuerso genere ea sint hæcenus conpertum non habeo. Quibusdam in regionibus tanta copia increnere scolopen-
 dra, vt fugati ab eis populi, proprijs deseruerint lares. quod Auerietis contigisse scribit Theophrastus. Progreditur scolopen-
 dra tam in anteriorem, q̄ in posteriorem partem. Idcirco scribit Arist. lib. 4. c. 7. de hist. anim. q̄ dissecta Scolopendra altera
 parte in caput, altera in caudam mouetur, & serpit. Vnde videtur existimasse Nicander, hanc bicipitem esse, vt eius verba in
 theriacis inuenit, cum inquit. Modicæq; penthecon, bicepsq; scolopendra. Cuius cuius ala, vt vni natis, festinant. Nam
 inepta quidem Nicanderi ratio: nam scolopendra pedum multitudine veloci; motu trivremem representant. Hæc mor-
 sibus (vt Dioscorides ait) anxiliatur abs helodi semen, & flores ex uno poti. Quinetiam (vt scribit Aetius) ea omnia scolopen-
 dra icibus medentur, que priuatim morsu ab his vobis conueniunt, de quorum curatione post inferius dicemus. Præsertim
 antiquorum nonnulli cinerem aceto subactum, & vulnere illitum, item scillam: præterea pulegium, rutam, & mentham ex vi-
 no potam. De marinis Scolopendris tradimus superius libro secundo. Nec tamen mihi conpertum est, aliam noxam ab his in-
 ferri, quam in gentem prurium ips tantum partibus, quibus inhaerent (ut scribit Aristoteles, & Dioscorides) earum erucatum
 morè, que pilis horrent, & qua præsertim in pinu uitam agunt.

Scolopendra
 morsu reme-
 dia.

Scorpionis morsu inflammari statim incipit locus, & indurefcit, ac intentus rubet, vicissimq; dolore
 premitur: modò siquidem exsiliat, modò frigore occupatur. Labor repente fatigat, & aliquan-
 do meliusculè habet, aliquando recrudescit. Consequitur sudor, horroris sensus, & tremor. Extrema
 corporis partes refrigerant, inguina extolluntur, per sedem flatus exeunt, capilli eriguntur, pallor mè-
 bra decolorat, & dolor, tanquam ex pungente acu, per uniuersam cutem sentitur. Percussis præsentè
 lecto auxilio ficulneum lac in uulnus infillatum. Scorpionis ipse, qui idatum uibrat, tritus, & percussio
 loco impositus, suæ plagæ remedium est, ob cæcam quandam naturarum (ut constat) discordiam,
 quæ antipathia appellatur. Præterea tritus, & impositus cum sale, lini semine, & althæa, scorpionis con-
 uenit. Sulphur ignem non expertum, resina terebinthina exceptum, & emplastrum modo adiectum, au-
 xiliatur. Itidem gabanum ad splenis formam ductum, & calaminta, quæ trita illatur, & farina hor-
 dei in uino parata, in decocto rutæ. Semen trifoliæ herbæ tritum, & uulnere iniectum opitulatur. Hæc
 ad affectum locum pertinent. Post hæc quàm efficacissimis potionibus utendum, cuiusmodi sunt aris-
 tolochicæ, præsertim corticis binæ drachmæ cum uino, tusa gentiana, & pulegium decoctum, & bac-
 cæ lauri pauco numero trita, & calaminta cum posca, in qua magnopere disciqui debet: cupressus
 cum uino, & ruta, nec fecus ficulneum lac: laferpitium, si adsit: sin desideretur, peucedani succo uten-
 dum. effcax est potum trifoliæ, & ocimi semen. Hoc uero autem oranium uicem pensat iugis lauacri u-
 sus, euocatus sudor, & diluta uini portiones.

Scorpionum
 genera ex Ri-
 cando.

Plura, ac varia antiquis numerantur Scorpionum genera, ut latius libro secundo diximus, quorum alij multum, alij paruum
 suo iclu offciant. Porro Nicander in theriacis scribit eorum octo reperiri genera, his uerbis. Agedum aculeo dolorifico ar-
 matum scorpionem canam, eiusq; reticum genus. Quorum primus ablicanus, neque soticus, neq; lethalis est. Sed cui ritulæ ge-
 næ micant, calorem flagrantemq; mortalius suorum incussit, quo malo homines horrere conueniunt, & frigore, perinde ac
 qui febre diuexantur, & acri siti inducuntur. Qui liuidus est, malam trepidationem, & motienem tribuit hominibus, quos per-
 cussit, qui eui attoniti, & rani, & stulti rident. Alius viridante colore, qui simul ac corpus hominis concussit, tremores, &
 frigora illico admittit, acrisq; grando talibus uidetur circumflare, etiam si sol ardentissimè radijs suis flagret. Talis tantaque
 eius stimuli afflicto, cuius uerbere nonem (lego septem, cum non plures scorpionum caudis inesse conperiantur) iuncturis con-
 nexæ apice iuo nocent. Alius liuido colore, ingentem aluum gestat, latumq;: herba enim uelens, semper instaurabilis manet.
 corpus etiam hominis exedens, inguini insolubili iclu nocens: tam uehemens eius genus, & ori morsus infrens, infensusq; est. De-
 prebendes itidem similem scorpionem lituali seu marino cancro, qui albescentes algas fluctumq; maris decerpit pascendo. Alij
 rursus incuruis aequales planè paguris uidentur, corpore grandes, chelis, & serapibus uelè solitatisq; paguris, qui in saxosis
 cauernis demorantes sibi timent. quæntiam è paguris tales scorpiones, genus & ortum suum ducunt. Nam cum rupes, tenues-
 sentientes, murum rimas, & nidos reliquerint, ubi prolem perduricem habent, ibiq; è mortuis tandem paguris scorpj neoentes
 per foramina ista generantur. Postremò melichlorus tibi animaduertendus, cuius sanum uerticillum prænumq; est, in ex-
 rimicantq; noxam instigat, hominibus carè insensibilissimus ille obliquo gressu corpus flammæ simile commouens: pueris uerò, &
 uatu minoribus celerrimè interitum adduxit: quibus & circum terga dense ale expanduntur locustæ fruges rodenti non diffi-
 niles. hæcenus Nicander. Ceterum scorpionum iclum indicat, & curationem cōscripsit Aetius lib. 13. c. 19.
 sic inquit. A scorpio per cistis uehementissimus plagæ dolo consequitur, frigiditasq; ac tenio, & stupor: circaq; plagam
 & rotam corpus frigidus sudor, & bis, qui iuxta infernas partes percussis sunt, inguina ex ariditate ac intumescunt, qui uero cir-
 ca se pernas, locus sub alis. Est, ac quem leuiter percussis adsunt. Validius autem iclu ariditate circa plagam adq; quædam
 necdum in ambrosiis, & uerucarum instar formicarum eruptio circa labra, & rotam corpus, vt grandine se impetu punit. Fa-
 ciet cistis quætur, foræ circa oculos adsunt glutinosæ, & lachrymæ viscosæ: durities articulorum, anasq; prociat, cum egredenti
 cupiditate:

cupiditate: spuma circa os est, & vomitus largus, singultus, conuulsiones opisthotonicis similes. His igitur serpyllum, altheae radicem, & elaphobosum bibendum prebet. Præter opinionem autem facit elaphobosus, tum virides conestiam, sicca pota. Coccleam item hortulanam maxime accipitur, eamq; vna cum operimento tritam, plage addito, & confectum sedibus dolere. Idem etiam vermes terreni facere dicuntur. Prodest præterea fluuiatilis cancer tritus, imposito lafore, in vino potus. Confect ver benace recta, aut viridis cataplasmatim modo imposita, aut sicca in puluere pota. Conducit etiamnum puluis ex aqualibus paribus cuminis, melanthii, & ritidis semini confectus, & strachone pondere ex vino potus. Datur, & pastinaca semen, quin & pontice nuce: quippe hæ non modo in cibum sumptis; sed in cingulo quoq; gestate, gestantem ab omni scorpionum icturno red dunt. hæc ex Actio. Commune & vulgare remedium est plagam perungere ipsorum scorpionum oleo. Proinde oleum nostrum de scorpionibus, cuius antea (penpenorum mentionem fecimus, hæc in curatione maxime operie conuenire. Scorpionum icibus Dio

10 scorides præter ea medicamenta, quorum hoc capite meministi, hæc quoq; sparsum in superioribus libris mederi tradidit: nempe a nomum melle subatum, fluuiatiles coccleas, nullum piscem recatent, smaridem maria affrutum, diuulcas lacertes, domesticos mures confictos, tritici farinam vino aut aceto subactam, sonchi & intuii succum, ocimum plente admixtum, amaracum cum sale & aceto, hieracium, leserpiti lacrymam, melisophyllum, chamæpityr: verbasci illius folia, quod tantum aureum florem gerit, leucoij auri semen: & polemonia radicem, cui tantam vim contra scorpiones inesse quidam tradunt, ut ij ab his non feriantur, qui eam gestauerint: quos, si forte percussus fuerint, nihil tamen molesti passuros affirmant. Et hæc omnia profunt tantum vulneri illi. Que vero pota, vel deurgata auxilium præstant, eiusdem testimonio, hæc erunt: fluuiatilis cancer tritus, & cum asinum lacte poti: afinorum & equorum, qui in passus degunt, finum liquatum in vino, & potum: oxyleptibi, & oxalidum semen ex vino aut ex aqua potum, agrestis lactuca: abrotoni bortenstis, pastinaca, hyacintibi, & ritidis semen: quin & olusatrum, & bellotropium, & cardamomum, & myrrha, & myrri baccharum vinum. E quibus omnibus cum plura possint confici ar

20 tidota, pro varia medicorum intentione, non operæ precium puto, nos hac in re longiorem moram ducere, vt quæ potius peritissimè cuiusque iudicio sit relinquenda.

Remedia alia ex Diosc.

Τρυγὼν ὀκλαστὸν, σαρπίδος καὶ δράκοντος, & Draco marini.

PASTINACA MARINA, SCORPIO, CAP. XLV.

SI marina Pastinaca percussit, protinus accidunt molesti dolores, assiduæ conuulsiones, lassitudo, & imbecillitas, mens percussis labat, postea obmutescunt: oculi caligant. Percussus autem locus in ambitu cum vicinis partibus denigratur, & ita obtupescit, ut tangentem non sentiat. hunc si quis premarat, atra facies, crassa, & malè olens excernitur. Ei qui marina pastinaca icitur, omnia, quæ de viperarum morfu paulò post referuntur, simili modo conueniunt. Peculiariter autem ius à marino scorpione, & dracone inferuntur, qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed raro, nomas excitant. Quibus absinthij, saluiae, aut sulphuris ex aceto tritii potio subuenit. Ipsi etiam dissecti, vulneribusq; impositi, sui cuiusq; ius remedio sunt.

QVI à marina Pastinaca percussus sunt (vt testatum reliquit Aetius) his vulneris locus manifestè appareat. Sequitur autem dolor peritina, & totius corporis stupor. Accitum enim, & firmum habet aculeum, quo vehementissimè in alium impulsus, nervi lauciantur, quapropter in aliquibus moris deperent totum conellens corpus comitatur. Narrat quidam, qd si quis caudam pastinacæ, quæ icturn intulit, auferat, & in arborem maximè querucum, suspendat ac figat, ipsam quidem arborem auferere, egrum autem sanari, atq; id iuxta contrariæ affectionis, & remedij rationem contingere. Id quod etiam afferit Nicander in theriacis, his planè verbis. Τρυγονem, hoc est, pastinacam, itidem maleficum, mareq; vastantem draconem eicere noui.

40 Dole autem sic hominem afficit trygon, cum oblongis sagenis defatigatum piscatoreum aculeo suo ceciderit: vel etiam ramis arboribus infixus fuerit. nam tum arbor ea sit obscurior, ignobiliorq;. Siquidem ab huius morsus, seu folis aestus, & radices perditæ vna cum folijs flacidæ redduntur, & auercent: homini vero caro putredine immutat. hæc Nicander. Ceterum autem aculeum percussus, vt Aetius inquit, vbi stupor, & refrigeratio totius corporis conuenatur, ex calidis illitionibus, & ensimilibus cataplasmatim. Proprie autem suspirus aceto incocti, & pro cataplasmate impositi eis auxiliantur, & ipsum aded acetum pro situ assusum maxime prodest. Magis autem conueniunt eis attractoria, & que tenuium partium sunt, ac calida, quo nimirum per attractoria facultatem venenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & que tenuiù sunt partium, in altum prorepent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta, sulphur vinum vitæ veteri subactum, merubium, lauri folia, eubium, radicem panacis, saluinam, & similia. At verò si hæc desiderentur, fermentum acium cum liquida pice emollitum imposito: mirabiliter enim auxiliatur. Dato item lauri decoctum, aut succum Crenycaicum cum myrrha magnum tudine subæ, ac modico pipere terito, ac dato cum vino: aut sulphur, aut lafer ex vino: aut succi sicci guttas quatuor, cum tribus serpylli granis bibendas prebe. Hæc Aetius aduersus pastinacæ maris icturn auxilia reddidit. Et ius præterea commendatur viridis decoctum continuè pluribus diebus potum: quin & scordium in puluere tritum, & ex ius ipsius decoctum potum, itemq; venenaca. Non tamen ob id pretermittenda est theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta nostra essentia, cuius tam sæpe meminimus. Porrò Nicander quoq; nonnulla remedia protulit, quæ hæc sunt. Anthis folia, quinquefolium, ribi flores, arctium, oxalis, lycopsis, ordileum, chamæpityr, sagi cortex, agrestis pastinacæ semen, terebinti fructus, phycus marinus, adiantum, Smyrnum, eryngium, libanotis, cadry, & vitruque papauer.

Pastinacæ nunc ius 10 gna

Pastinacæ ius remedia.

Μυσάρα. MVS ARANEVS.

CAP. XLVI.

60 Mure araneo percussis, circa morsum in orbem inflammatio exoritur, nigraq; pustula, diluta sanie turgens, exurit: proxime partes liuent. Rupta pustula, depascens vlcus, non eodissimile, quod serpit, occupat: Intestinorum quoque tormina, difficultas vrinæ, & frigida asperginis offensio consequuntur. Huius moribus auxiliatur ex galbano spissum, per se vulneri exteriori impositum, vt medicamenti modo aceto tritum, & hordeacea farina cum aceto mulso illita. Quinetiam mus ipse, qui morsum intulit, si dissectus apponatur, icturn sui venefica luit. Resistunt quoque acini dulcis punicæ de cocti, & illiti: item porri, & allia contrita, necnon aqua calidæ fortis: sed hæc ad locum pertinent. Prodest potum abrotoni decoctum, maximè si in vino detur. præterea serpyllum, & galbanum, & crucea vino madefacta: recentes cupressi pilule cum aceto, & cyclaminus ex aceto mulso, & pyrethrum cum vino, & chamæleonis herbæ radix. Nec desunt, qui literarum monumentis tradiderunt, tritium muræ araneum

arancum cōtra suos iāus commode bibi. Quam historiam apud alios inuentam, dignam duntaxa, censuimus, quæ adnotaretur. Alij asseuerant, demorsum non aliās exulcerari, nisi prægnans mus araneus fuerit: tum sanè auxiliari ferunt.

Muris aranei
morsus nōrg,
& curatio.

Quiaquam Mur araneus, qui, q̄ colore mustela sit similis, *μῦρᾶμ* dicitur, ab omnibus inter venenata numeratur; attamen in agro Tridentino is nullam artem in se inferi noxam, quemadmodum nec scorpion. Historiam eius superius libro secundo retulimus. quæ iam ad eius morsus notat, & remedia progrediamur. Demorsus itaque ab eo (vt Aëtius inquit) vulnera manifestissima sunt: quadrisq̄ enim ordine illata vulnera conspiciuntur: & sanguis quidem primum purus procanat, pauld post vero saniofus. animal enim ipsum putrefactione occidit. Consiueuerunt etiam bullæ insurgere, quas si quis disrumpat, carmen iubiacentem feculentam offendat, & fissuris disparatam. Inflatio autem sequitur demorsus. Ceterum hoc animal frequentius ad rēges insilire solet, eoq̄; verber impetere, non hominis modo; sed cuiusq̄; etiam bruti animantis. Auxilium autem ferunt chrysob putrefactionem periculatissimam demorsus, post prædicta communia remedia, lauri tenella folia, vnius aut duarum drachmarum pondere, tria & ex vino pota. Conueniunt etiam ipsi omnia communia venenosorum remedia à vino dulci in potu sumpta. Et pecoribus verò & inmentis illa ipsa cum aqua trita, naribus infunde: est enim ipsis presens remedium. Vnde etiam hominibus similiter in potu exhibeto. Morsus porci cumino, & alio, putamine extrinseco non abieci, contegatur. Eadem enim cum oleo trita assidue ac diligenter locis circumfritis illinantur. Si verò rupta fuerint bullæ, & vlcera oborta, eadem muria proliatur locis, aspergatq̄; subinde vsti bordæ puluere. Verum non rumpentur, nisi prægnans fuerit mus araneus, qui morsum insilixit. Quod si exulcerentur, mali ponicis dulcis putamen coctum tritum erit imponendum, & vlcera ex eodem decocto, aut magna myri decocto proluenda, fouendaq̄. Strato verò inquit, in muris aranei morsu primum scapello, circumquæ vulnerandum esse locum, & vulnere subinde arancum usum cum aceto imponendum, aut sinapi tritum, & aceto exceptum. In potu vero opem ferunt panax, cricca, capparis cortex, gentianæ radix, & recta verbenaca, omnia ex vino pota, aut in cataplasma conformata, & morsibus illita. Prosumt & malua folia imposta, & magna antidota potui data.

E²dra. VIPERA.

CAP. XLVII.

Si vipera momordit, corpus intumet, vehementer arefcit, subalbidumq̄; colorem concipit. Sanies à vulnere profundum, primum subpinguis, mox cruenta, pustulæ adfufis fimiles crumpunt; & antea depascens vlus, quod in proxima repens, non summa modo corporis; sed intima quoq̄; corripit. Gin gur ijs cruore suffunduntur: inflammatio circa icur erumpit: tormina, & bilioli vomitus sequuntur. Sopor, tremor, & vrinæ difficultas accedit, & frigidus sudor offunditur. Vbi verò vipera morsum impressit, sifum caprinum cum vino, studiosè impostum opitulatur. item laurus & abrotanum, & gathanum spleny loco superiectum, & origanum viride inditum. pulli gallinarum discerpi, & confestim admoti: erui farina vino subacta: radices cortex vsq̄; eò rufus, vt in puluerem solutus abeat, & scilla tosta: de ritum chamamelum, hordeacea farina cataplasma in aceto mulo preparatum, sed locus ante eo calido foueat. hæc loco imponuntur. Contra uiperinos ictus rubus cum uino prodest. Aliqui anchusam tenui folio constantem auxiliari produunt. Leporini coaguli in vino teriti oboli buntur, & porraci fucci hemina in mero, & foliorum apiastri succus, & syluestrici ruta. hæc in vino potari debent. Vinum frequenter bibendum, alia mandanda, & cepe, & porri recentem, salamenta acerrima, & opipara. simplicia hæc sunt. Percussis à vipera præclarè auxiliari medicamentum, quod myrrha, piparis, castorij, alior portulacæ feminisq̄; dimidio acetabulo constat: hæc omnia in Cretico passio reterunt, aut in alo probato. Erasistratus in eo libro, qui *μῦρᾶμ* dicitur, id est de viribus, inscribitur, pleraq̄; alia tradidit, quæ ictis à vipera auxilium ferre possunt: inter quæ talia maximè laudantur. Gallinacea cerebella cum uino pota, semen fatiæ brassicæ tittur, & acetabuli mensura cum vino potum. Quinctiam bonum est digitum in liquidam picem intingere, deinde vinum, quo digitus fuerit elutus, bibere. Hæc sunt quæ contra vipera: ictus auxiliantur.

Viperarum
morsus indi-
cia.

Viperarum historiam exactius, vt puto, latiusq̄; libro secundo tradidimus, quam vt operepretium sit hic eandem repetere, vel plura nobis superius addenda. Quare tantum reliquum est, vt iam de earum morsus indicijs, & remedijs differamus. Reperiuntur itaq̄; in eis (vt Aëtius memorij prodidit) quos vipera mas momordit, vulnera in loco bina: in his verò qui à femina demorsus sunt, quaterna. Primum autem ex eis excernitur sanguis, deinde sanies fæuolenta, & oleosa. Adesit tumor biliosus, feruidus, bullosus, subruer, deinde liliuus, denigratus, & prospens. Siccutus variegamentis inest ori, ardor, exoluit, & frigidi horrores infulsus, aliquando & bilis vomitus, tormina, capitis grauitas, vertigo, pallor, singultus, febris, stritus, & anhelitus celer, color plumbeus, & frigidus sudor. Mors in hominibus septem, aut ut longissime ablit, tertio die, in his qui non seruantur, & maxime in his qui à vipera femina sunt icti. hæc ille. Quæ omnia Nicandro accepta referri possunt: siquidem is in hereticis ita ad Latinum sensum scribit. Hinc lucium à vipera manentem viatores diuulgant: duo enim inslar nerui acutos masculi dentes in ore suo virus eructantes, ostendant: vipera verò femina semper plures exerit, pernicioso suo ore insultans. Atqui in carne icti facili latos dentes perpendas. Porrò de vipere insulsa plaga sanies aliàs pinguetudini similis, aliàs cruenta, interdum sine villo colore consistit. Sed quæ vlcus ipsum caro circumdat, germians graui offert sese tumor: interdum differens, tumq̄; palam liliua cernitur: quandoq̄; etiam aqueosum onus concipit. Freqentes præterea bullæ, tunc vacui pro ignem uimores, perinde ac corpus igni sit ambulatum, in cute superne ebulliunt. illic subinde putredines circuncincta accurrunt, aliæ quæ deo dem seruum à vulnere, aliæ circa plagam veneno non dissimiliter mortem edentes. Aspera itaque noxa, vehementerq̄; ignescens totum corpus excedit: hic per guttur, atque collum coeuntes sonitus, agminatim strepit: quæntiam oculorum vertigine morer. Illicque membris grauitas imbecillitas, & lumbis anxietas venit: at in capite caliginosum onus consistit. Atqui laborans ille aliàs sui aridum guttur suum excicat, sepeq̄; ex vnguibz eum frigus tener. Hyberna autem niue exuberans grandæ, omnia membra degroat. Crebro etiam biliosus ventris sumuimores expiit, toto corpore pallens, ac humens circa membra sudor nisi iactu frigidior circumfunditur. Colorem interdum liliui plumbei gerit, aliàs obscurum, mox flosius similis est aris. hæc enim Nicander. Præstat igitur (vt Aëtius auctor est) priusquam cruenta prodeat vrina, alijs plurimè deuorare, & unum meracum copiosum bibere, excitatus subinde uomitibus. Efficacissimum enim eis remedium est alijs eses, ac meracior vini potio, inquit Archigenes, ac eo ut si quis multum eius sustinet us, sit itemq̄; meri potum, nullo alio auxilio opus habeat. Cōuenit item maximè theriaca ex uiperis sine dilatione pota, & vulnere illico superposita. Quin & ipsa vipera excoriata, capite, & cauda

cauda abscissis, interea omnia reiecit, anguillarum modo cocta, & demorsis deuorata, maximum icibus presidium offert. Caput autem a uina amputatum, diligenter per uellam prehensum, morsuque impostum, ea parte aduoc calente, quae cernitum contigit, uenenum id mirifice extrahit. Conducit & dissectam gallinam aebac interne calentem morsu imponere, idq; alijs pariter disiectis, frequenter, & assidue repetere. Oportet etiam scalpello per ambitum demorsum locum circumcidere, & cucurbitulas subinde admoerere. A cucurbitulis foliorum fraxini succus in potu exhibendus est, & expressa succo folia uulneri illinenda: est enim ualde efficax ad uiperarum morsus fraxinis arbor. Melisophylli item folia, & succus tum ex uino pectus, tum uulneri exteriori illitus, euident auxilium conferit, etiam si moriatur aeger. Licet praeterea, si quis melantio drachmas quatuor edat, non moriatur. Similiter etiam metaproditos herba efficax est, & cancri fluuiales, qui melantio drachmas quatuor edat, non moriatur. Magnifice etiam profunt ranae coctae, & in cibum sumptae, & uisculum earum subinde bibitum. Praestat & nasturium plurimum edere, uel tritum ex uino bibere. Facit autem ad id mirifice testudinis sanguis excoctus, & cum slyestri cumino potus. Vtendum etiam omnibus communibus remedijs, supra sepius relatis: quippe supernuacaneum fuerit eadem tam saepe repetere. Maxime uero uentrem esse anchusae radice, & heliotropio cum uino. dandus & hematites lapis. Auxiliatur & raphani in cibo accepti, & deinde uomitu reiecti, exhibita statim ad uomitum Andromachi theriaca. Post scarificationem, & gallinarum impositionem, uulnus ex trifolij bituminosi decocto calido, diu proluendum ac fouendum ac sanandum est: nam si pauco id tempore fiat, demorsus peius afficiuntur. Deinde porrim & panem cum sale illini conuenit, aut alium cum aceto, aut ipsius exsulti, aut fraxini cinerem, aut alium quenuis cum aceto, aut bastule regiae, aut fistulorum Ceterum, ut libro de theriaca et uolubris coctis, & poti, & uulneri non modo e uiperarum morsibus retrahitur uenenum apposito tantum, ut Aetius inquit, uiperæ caput, sed ipsa quoque in perca tota confusa, & uulneri imposita. Contra uiperarum morsus mirifice medetur edoq; iucius, herbaeque ipsa uulneri imposita, ut superius libro quarto prodidimus, illius. Alibi historiam referentes, ad quo euenit Alcibiadis cognomen accepit, quandoquidem planta haec (ut ipse Dioscorides testatur) scabritatibus adeo praestitibus insensitum, ut epota eius radix ex uino, non percussis modo à serpentibus optulerit; sed eos quoque qui antea biberint, ferri non patitur. Commendat autem etiam uenerius uiperarum morsus Dioscorides passim in suis de medica materia libris, praeter ea quae hoc capite ueluti, alia praestantissima simplicia medicamentorum, partim exteriori applicanda, partim bibenda, uel comedenda, quorum nonnulla hic subiungam. Vulneri igitur exteriori illita conferunt, uiperæ, & sambuci radices in uino elixatae, sarmentibus cinis aceto subactis, aliaque complura, quae breuiter fludentes nunc silentio inuoluimus. Tota uero profunt cassia odorata, colinum, myrica semen, pistacia, cerui genitalis excoctum, tritum, & potum, ebondrylla, anagallidis succus, ferule medulla, aparine, rubiae radices, & terreftris tribuli scissus: auxiliatur etiam bryonia radix. Admirandos insuper praebet effectus radix illa, quam Gortienfes ab auxiliari eius uis serpentinam uocant, cuius historiam, pariterque usus rationem, praesertim in Coriethensibus ab auxiliari eius uis serpentino remedio sanati nostrae quinta essentia, cochlearis mensura superius libro secundo tradidimus. Vt enim praeter haec praesentia etiam sepius distum est, ea ratione inueniunt, quam superius conficiendi modum describentes retulimus. In uiperarum quoque genere ea nimirum immanis fera recenseri potest, quam AMMODITEN uocant, cuius effusisquam, quod extet, munerit Dioscorides; plurimum tamen silentio praeter eundem est, quum haec eiusque ueneri remedia describantur. Siquide enim fera haec uiperæ omnino similis, praeterquam quod capite sit ampliore, & maxillis latioribus, quodque ultimo uulgo suspensum ferat eminentiam quandam habeat, aeternque semel in die ueruee scilicet. Ammoditen feram uiperæ omnino similis, praeterquam quod capite sit ampliore, & maxillis latioribus, quodque ultimo uulgo suspensum ferat eminentiam quandam habeat, aeternque semel in die ueruee scilicet. Ammoditen feram uiperæ omnino similis, praeterquam quod capite sit ampliore, & maxillis latioribus, quodque ultimo uulgo suspensum ferat eminentiam quandam habeat, aeternque semel in die ueruee scilicet.

Simplex medicamentum ex Diocle.

Ammoditen historiam, & ueneri remedia.

Ammoditen morsus signa, & curatio.

Sepius feræ coctura.

Sepius morsus signa, & remedia.

10

20

30

40

50

60

cum melle locum illinire, aut milium cum melle, aut paleas una cum terra, que eis adheret, exustas imponere. hęc Aetius. Ex quibus facile conici potest, quod viperarum sint genere, vsu autem antidotis earum venenum superari posse, quibus viperam frangitur, & euincitur. Sed quoniam hęc vna ans. vite tam inimica animalia admodum perniciosa se ram mihi in mentem reuocant, que Gręcis ideo ACONIT. A appellatur, q̄ iaculi, vel sagitte modo in hominem proficit, veneni curatione ea hoc loco commemorare, que ex probatis authoribus exerspsi. Hanc itaq; describens Galenus libro de theriaca veneni curatione ea hoc loco commemorare, que ex probatis authoribus exerspsi. Hanc itaq; describens Galenus libro de theriaca veneni curatione ea hoc loco commemorare, que ex probatis authoribus exerspsi. Hanc itaq; describens Galenus libro de theriaca veneni curatione ea hoc loco commemorare, que ex probatis authoribus exerspsi.

Aconit. h. c. u. m. n. o. t. e. & c. u. m. i. s. t. a.

Συτ δληρη α υδισβατα.

CAECILIA, ET AMPHISBAENA. CAP. XLVIII.

Consimilia supra dictis in vipera eueniunt ijs, qui a caecilia nomine, & amphisbaena demorsu sunt, ea demq; ferre auxiliantur, quare hoc venenum priuaram descriptionem sortitum non est, neq; vifum est dignum, quod alio genere comprehendatur. De his autem mentionem hoc loco fecimus, quoniam ferre remedijs ad vipers scriptis, percussis ab eis adiuuari soleant.

Amphisbaena, & caecilia concludit.

Non desunt, qui scripserint, Amphisbanam praeter naturam in situum duobus cap capitibus gigni, que vtraque serpentis extremitatem occupent: fieri; ob id putent, vt fera in vtraque partem reptat. Quod tamen fabulosum censemus: nam & hydam poetae, septem capitibus conflare fabulantur: id quod nihilominus falsum est. Veruntamen non negauerim ego id monstrum, & praeter naturam intentionem euenire non posse in omni serpente uitae partium genere, quem admodum & volatiliu. Siquidem plures compertum est, ex vno tantum ouo duobus vitellis referre, naq; pullum modo habitum quatuor alas, modo totidem crura, totidemq; pedes: atq; etiam lacerte vixit aliquando bicapites. Sed hęc non vtiq; statunt, haberi aliq; quod serpentium genus natura biceps. Hoc scitissimę, & aperitissimę confirmat Aristoteles libro, & c. 3. de generatione anim. sic inquit. Monstra raro admodum sunt in ijs, que singulos partium, sed ceteris in ijs quorum partus est numerosus, & praecipue in auium genere, potissimumq; in gallinis. Iis enim partus numerosus, non modo q̄ sepe pariant, vt columba: verum etiam q̄ multos simul conceptus intra se continent, & temporibus omnibus coeant. Hinc gemina etiam partium plura: coherent enim conceptus, quoniam in propinquo alter alteri est, quomodo interdum fructus arborum complures. Quod si vitella distinguuntur membrana, gemini pulli discreti sine ulla superuacua parte generantur. Sed si vitella continentur, nec ulla interiecta membrana distendantur, pulli ex ijs monstris ifici p. oduent, corpore, & capite vno, cruribus quaternis, alis totidem. quoniam superiora ex albmine generantur, & prius: (vitellum enim cibo ijs est) pars autem inferior postea instituitur. quaque ibidem eiusdem iugiterq; succedat. Iam serpens etiam biceps ius est, videlicet eadem de causa: nam id quos genus oua parit, & multa numero. hęc Aristoteles. Quae sane mihi facile persuadent, vt credam, omnino falsum esse, q̄ Amphisbaena ex sui generis natura biceps perit, vti asserat. Verum quandoquidem hoc serpentis genus terrestrium lumbricorum modo vtriusq; extremitatibus, capite scilicet, & cauda, acuminatis gignitur, adeo ut difficillimę possit caput a cauda disterni, existima uere quidam hanc feram duobus consistere capitibus. Proinde Aetius lib. 13. c. 27. scribit, Scytalae (hanc alij Caeciliam interpretantur) & Amphisbanam animalia esse inter se similia. Non enim, inquit, ex crassis in caudam tenem abeunt, sed eque his crassitudinis in uniuersum existunt, ut neq; cognoscant uidentes ea, iuxta vtram partem caput aut cauda sint sita. Quod equidem tum in terrenis & alui tinea, tum in uerucis quibusdam, tum etiam in hirudinibus conspicitur. Differt autem, ut inquit, amphisbaena a scytalae, quod illa ex utraque parte progrediat, unde a Gręcis illi nomen inditum est. Galenus proo libro de theriaca ad Pisonem, Amphisbanam bicapitem esse existimat (si tamen liber: is adscriptus non est) ut hęc dicit, que in eo leguntur, aperit ostendunt. Amphisbaena (est autem animal biceps, quem admodum [sane] & nauigij utriusque proram habentia, cui natura ex superfluo substantia bina capita est largita) hoc inquam animal, aiunt, si mulier grauidi supergressa fuerit, male abortum facit. hęc ille. Caterum, vt ipse Aetius scriptum reliquit, ab utraq; demorsis contigit morsum obiectum esse, ac iux apparet, ueluti sunt muscarum icus, quapropter etiam morsu morant, non enecat tamen, sed inflammationem excitant, ut apum & uespary stimulum. Quare transferantur ad hoc quos; quod de illis sint relata, uerum facultate interfore. Ex his etiam usq; uerbis conici potest, cum horum animalium ius quodammodo tenus, & obscurus sit, Amphisbaena caput inesse terrenis uermibus, uel alui tinea per simile, ac proinde adeo etiam caudę emulum, ut alterum ab altero non nisi difficilē discerni possit. Caeciliam autem Hetrusci uulgo appellant Lucigola. Amphisbaena corium, auctore Nicandro, olea stri baculo circumgestitum, si manibus frigore torpentibus tractetur, calorem statim adfert, articulumq; nexus dissoluit.

Amphisbaena biceps non est.

Vtriusq; mortus signa & ratio.

Δρινος.

DRYINVS.

CAP. XLIX.

A Dryino morsu pustula, molestiq; dolores incidunt, praesertim quod dilute sanie emissarium subest: quin etiam erofio, torminaque conuequuntur. Ab eo icus conuenit arifolochia uino pota, trifolium heba, radix hastulae regiae similiter assumpta, & fructus ex omni glandiferarum arborum genere: & tuse illicis radices, & illatae parui icte auxiliantur.

Dryini hist. & eius icus notat ex Nicandro.

Dryinus, vt in thibacis testatum reliquit Nicander, in quercubus latebras parat, aut alibi in concauis sagis, in montibus uersatur. Appellatur enim alio nomine etiam hydrum, sed & alij chelydram, qui relicis bryis, palude, usque natura idoneo lacu uenatu intercepti in pratis moluantes, & ranae. Hic si a myope musca illa queus animantia pronocant.

prorocante, petatur, infusum illum impetum suscipiens, cum concava quercus robur celeri saltu subit, stricto sibi in uno celsiore cubili. Candet tergo, caput illi equale, adeoque hydro simile: gravis autem fator à corpore eius evaporat. Quæmadmodum quando incuria, necnon abrafa corij præsegrina sub terribus ferramentis circa humentes equorum exsuffarij ferit, atque circa istum mæger in acutum surgit tumor, mentemq; marcentis angor, & tristitia, quibus detinetur, obscurat. Species nimio dolore conflagescit, & perit: cutis cum corpore admodum male olet, adeo ipsum arum nenum semper depaescens consumit, quin & caligo lumina eius obscurans, occultansque, malè affectum perdit. Alij à dryino iciti caprarum mæstiar seu ovium balant, ac omnino difficiles redduntur, impendiosq; cruciantur. Vrina eis decutitur, & pallefcit. Ipsi verò dormitantes stertunt, frequentibus singultibus correpti, aliàs per collum vomitum fellis similem, aliàs cruentum eructantes, ipsiq; malum acrem suum generat. postremo lab orantibus membris tremorem effundit. hæc Nicander. Cæterum Dryini nomen hinc ferè mortifera inditum est, quod in quercuum cavernis, quæ prope radices sunt, habuletur. Græcis enim quercus dryò dicitur. Prinde Galenus libro de theriaca ad Pisonem, de dryino ita scribit. Dryinus serpens sic nominatus, quod in radicibus quercuum vivat, tam malignus ad perendum proditur, ut eius, qui sepe gredietur imprudens, cutis à pedibus excoriatur, tota crura admodum intumescent, & quod magis mirificum est, manus quoque ipse curantium eodem modo periclitentur. Si autem quis aggredietur eum perimere, osfactu adeò multatari aiant, ut quemlibet gratum odorem prævium esse existimet, nec alterius præterea rei queat sentire. hæc Galenus. Dryino, ut Aetius inquit, abundat Hellepontus. In latibula in quercuum radicibus habet, atque adeò stictus est, ut etiam si quis eum non videat, fore loci cognoscatur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, ac asperius squamis circa vniuersum corpus nudus. Porro qui ab eo cruciantur, his tumor in surgit nigricans, dolor vehemens, nome, aliterum corporis siccat, singultus, biliosus vomitus, aut omnino simplex, vrina suppressa, tremor, interceptio vocis, stupor, scissura, & mortificatio percussorum locorum; plurimè etiam intereunt. Porro & hi quæque ex ijs, quæ in superæ morsus dicta sunt, opem sentiunt: itemque ex communibus remedijs iuxta consequentium accet, omnium proportionem adhibitis.

Ex Galeno.

Dryini descriptio, & mortuus curatio.

Αἱμορροῖς, ἔξ ἰσχυρῶν.

HAEMORRHOVS, ET DIPSAS.

CAP. L.

A B hæmorrhoo icitis uehementes cruciatus accidunt, qui angusta, contractaque corpora ex continuo dolore reddunt. Ex plaga copiosus sudor effluit, & quacunque parte corporis cicatrix nulla fuerit, ea sanguine manat. Excrementa per alium cruenta eiciuntur, profusiusque sanguis in globo coit. A pulmone sanguinem extullunt, & in uomitiones effusi sine remedio commoestunt. Quos vero diapsa percussit, solutus ac non constrictus tumor premit, sitisque usque eò pertinax, ut satari non possit, ac sine ulla intercapedine excruciet: & si potum pleno ore assatum trahant, illico iter propter continuam sitim, & prester, & caulsion, aut diapsa sunt iis, qui antea potus nihil hauserunt. quare uelur immedicabiles à plerique maiorum deplorati relinquuntur. quare si peculiaribus contra diapsam remedijs egamus, communia experiri operæpretium erit. Proritus autem scarificatione rima cataplastmata ad mouere, de quibus sæpenumero diximus. Nec me fugit, acres cibos, maximè affumenda sunt, priusquam morbi genus emerferit. quo semel crumpente opem ferre non potest ul medicæ opera. In icitum hæmorrhoi eadem profunt. Insuper que in commune opitulatur, ut scarificationes, uisiones, acres cibi, meraci potus, & quæ nunc in diapsa desiniuntus. Quinetiam decocta iuuis folia, & cum melle trita.

Hæmorrhous, & Hemorrhois, auctore Galeno in libro de theriaca ad Pisonem, suis ipsorum nominibus similem hominibus pernicem inferunt. quippe percussit, sanguine per os, & naves, totoq; corpore effuso, intereunt. Hic (ut in theriaca cecinit Nicander) petrosas rimas assiduo incolit, asperum, supinum, & modicè pendentem lectum illic sumens, ubi tractum suum habeat, deinde pabulo satur fiat. Longitudo eius pedis uestigio aequalis: cæterum quod ad latitudinè constrictio est, gracilis cauda necessariò in arcum contracta, extensa est angustè, & tenuiter. Supra eius frigidus, & nubile, & asperum ei caput horret, obliquè modico corpore suo inhar cerasæ claudicans. Ex medio etiam dorso paruum nasicopiam profert. Post istum statim decolor species accurrit, nigra nimirum; corque ipsum dolore circumangitur: venter quinatus: lotium item rubens accurrit. quæq; in corpore sunt vulnera, & plaga, hæmorrhoi rumpuntur aperunturq;: cutes enim fulgine contrahuntur. Caveas itaq; in primis, ne in te femina hæmorrhois virus suum iaculetur. Nam si cui morsum illa tetigerit, ei gingiua simul inguescunt, penitusq; & unguitibus sanguis cum impetu prorruit. Dentes etiam ex eade grauelleda intellige. Colere quidem sunt arenosa, magnitudinè autem tres palmos equant, & in tenuem caudam angusta figura paulatim desinunt. Sunt autem igneo oculorum fulgore, rectaq; & tardè prorepant. Per corpus verò multis notis abis, & nigris per terram reptat, & gressum infernè circa caudam firmat: mas verò circa ventrem nigrescit, & collum persensit; præterquam paucum quædam aquosum. Ventriculus dolore tentatur, adestq; spirandi difficultas. Deinde sanguis ex naribus profuit, & ex ipsius moris furcaminibus, & si qua in corpus obducta iandiu sit cicatrix, ea rumpitur, & sanguis oculorum, dentium gingiue, & nigrum radices sanguine manant, & per simpliciter dicam, per omne corpus sanguinem nis eruptioni oblectando ac resistendo ijs medicamentis, quæ aptè sanguinem sistere possunt. deinde cataplastmata plagæ imponendo ex folijs viuis coctis tritis cum melle, & portulacæ folijs cum polenta. Antea verò quam cruenta prodeat vrina, alijs

Hæmorrhoi perniciosus icitius, & hilit.

Hæmorrhoi mortuus notæ, & curatio.

ulmura

Q Vanis Actius appellatur Cenchrum ammoditen, & acotiam cenchren; non tamen propterea censendum est Cenchrum, de quo hic differit Dioscorides, ammoditen, aut acotiam esse: quod licet nullam cum illis habeat cognationem, nec similitudinem. Ea autem de causa Cenchrus dicitur esse, quod maculis perquam minimis (ut Lucanus est auctor) mihi magnitudine, & colore, vniuersi eius corpus respersum appareat. *Ancinna cenchrum sanosum appellat.*

Cenchri etiam
fiduciatio.

Κεράσις.

CERASTES.

CAP. LIII.

A Ceraste percussus locus attollitur, cum duritia pustulosus. è plaga sanies profluit, modò atra, modò pallidior: sed toto concreto uaricosus intumescit: genitale fanticum, mens labat, & oculorum caligo exoritur: denique rigore neruorum diftenti commoriuntur. Si cerastes percuterit, cità partis amputatio suffragatur, quare sine mora idam partem amputare, aut scalper conuestim circuncidere, & iis familia prosequi oportet. Vrentia insuper reliquiis admodenda: siquidem uirus hoc uene no basilisci simile est.

Ceraste, quorundam probatissimorum auctorum testimonio, in Aethiopia duobus in capite cornibus cochlearum insister oritur, à quibus ceraste hoc est cornuti, nomen inuenitur. Horum morsus lethalis ferè semper fuerit, nisi (ut Dioscorides inquit) demorsum membrum statim à reliquo corpore abscindatur, amputeturque, aut saltem illico omnis caro, quae demorsum ambit locum, circumcidatur. Inmanis haec fera (ut refert Actius) cubitalis est longitudinis, longissima diuinitudine: partes uero circa uentrem ex ordine squamis oblitae sunt. quae propter in serpendo sonum sibilum similem edit: per obliquum autem, non rectà prorepat. Ceterum percussus ab ea, elenatio ac tumor plage capitis elauu similitudine insurgit, & sanies profluit uini colore, aut nigricans, & maximè per ambium, uelut in uruentatis ac sygillatis alias feri conicit: Reliqua item, quae in viperæ morsu dicta sunt, etiam his succedunt, cum intensione uehementiori. Vt plurimum uero usque ad nonum diem supersunt. Remedia autem eadem, quae morsu à niperæ congrunt, haec Actius.

Ceraste morsus
extimalis,
& auxilia.

Ασπίς.

A SPIS.

CAP. LIIII.

AB Aspide icibus uulnus exiguum profus, quasi ab adacla acu citra tumorem conspicitur; sanguis exiguus ille quidem, sed ater distillat: caligo uelox oculos obnubit: labor in totum corpus multiplex, omnino leuis, & non sine uoluptate consequitur. Ideo Nicander perpulchre cecinit. At uir perit abque labore, uirens, atque discolor. mediocri stomachi dolor afficit: frons perpetuè reuellit: genæ contremilant, quasi sine sensu in somno uacillant. hos mors tollit, ad decem trientem non dilata. Ceterum iis, qui ab aspide feriuntur, quae de ceraste scripta sunt, auxilia dari debent. Nam uenenum hoc quemadmodum basilisci, aut sanguis bubulus, celerimè in arteriis sanguinem cogit.

Repertio apud eos auctores, qui animalium historias tradunt, tria Aspidum genera constitui, & unumquodque ubi hominem morsu comprehenderit, celerimè mortem inferre: quippe tanta est earum ueneni uis in hominum necem, ut rarissimè feruentur, qui ab eis percussus fuerint. De his scribens Galenus libro de theriaca ad Pisonem, sic inquit. Inter aspides nominatae pythas collum exhorrigens, & spatij merita longitudinem, perinde ac si tunc rationalis fera facta esset, uenenum sterter corporibus inspuat. Harum itaque ferarum una (siquidem tria sunt Aspidum genera, pythas dicta, chersia, & chelidonia) reginam ferunt Cleopatram, cum uellet custodes latere, statim, & citra suspensionem mortem seipsum coniciisse. Hae ille, qui subinde pluribus historiis enarrauit tam inuicti animi huiusce moribunde reginae. Ceterum chelidonianam uocant, id nominis sibi comparasse uoluit, quod hirundinum modo dorso nigricet, & candicat alio. quemadmodum & pythas altera dicitur, quod in hominem exipiat. chersia uero ita dicta est, quod in mediterraneis semper degat. Harum omnium meminit Actius libro 13. cap. 20. sic inquit. Aspidum apud ferarum scriptores tres species reperitur, quaedam enim eis terrestres appellantur: quaedam uero chelidoniae, quae circa fluminum ripas, praesertim Nilii, latibula habent: aliae uero pythas nominantur. Terrestres quidem igitur maiores sunt, & quandoque usque ad quinque cubitorum longitudinem reperitur. Maxima uero pythas, cinereo sunt colore, uiridique, & ad auri colorem inclinant. Terrestres uero ut plurimum & isse cinerei sunt coloris, quanquam & subuires reperiantur. Ceterum accessiones, & signa communia sunt in his, quos aspides momorderint. Vulnera enim in demorsu loco, ueluti ab acu puncta inueniuntur: bina quidem ex maris morsu, ex femelle supor, pallor, frontis refrigeratio, assidui hiatus, palpebrarum nictationes, colli inclinatio, capitis grauitas, segnities, & collapsio in somnum profundum, ad finem uero & conuulsio. Mors autem in tribus ad summum horis ex terrestribus moris sequitur: in chelidonia uero icibus praesentissima adest. Porro his, qui à pythade conspuuntur, caligo oculorum succedit, & cordis dolor, faciei momordit, ex acerrimi aceti potu: dandum autem est, quousque aceri qualitatem circa dextram praecordiorum partem percepturum cum uino tritum bibendum prebet: siquidem enim euomet pharmacum, morietur; si non, uiuet. Quo uero ueneni corpus distribuit uis probe euomat, alia trita cum zytho exhibenda sunt, donec nase februndus reddatur male affectus. aut cum uino dato. Post uomitum antidotus theriacis utendum, & communibus remedijs praeditus. Vtiliter autem ad plagem implamatis modo imponatur, nihil laedat. Praeter opinionem uero auxiliatur theriacae tum plage imposita, sita poma. Profunt sa bacteres de aspidibus Actius. Essi cascissimum porro, & omnium, quantum equidem expertus sum, praestantissimum antidotum contra uenenosum icibus aspidum, quae surdas dicunt, quae in Italia pluribus in locis reperitur, est nostra quinta essentia, ex aqua uis & antidoto nostro confecta. Quippe cum tenuissimum admodum sit partium, icibus oculi in ueni, uerum corpus diffunditur, uenas, & arterias confestim permeat. Vnde prohibet, ne sanguis & spiritus in uasis refrigeratis cogantur: atque aucto calore imato, ueneni uim arceat potentissimè, idque superat citissimè.

Aspidis perni-
cia ictus,
& genera.

Aspidum hi-
storia, icibus
mors, & cura.

Erasistratus in libro quem de medicaminibus, & uenenis condidit, de uocato basilisco scitè ita refert. Cum basiliscus memorderit, uulnus ad auri colorem effluuiscit. Itaque in plurimis, quæ uirus ei aculantur, comites notæ ita se habent. Ad basilisci morsum, ut idem Erasistratus auctor est, auxiliatur castorei drachma in uino pota: item papaueris succus. Ictum remedia ita se habent.

Basilisci varia
historia.

Multiplex uarietate est apud ferarum scriptores Basilisci historia, quem Latini Regulum uocant. Sunt enim qui scribant tantæ perniciæ animal esse Basiliscum, ut solo oculorum intuitu, alij sibilo tantum, alij halitu, alij uerò morsu, homines ita tim interimat. Nec de feris qui uulgi opinionem secuti, ex antiqui galli ouo hanc scissimam feram nasci putant. Ex hac itaque historie uarietate, ac inconsistentia facillè adducor, ut credam, plerisque historie basilisci, ut fabularem, descripsisse. Id quod etiam probo Dioscorides sensisse, atque adeò nostro iudicio adspiculari uidetur. Siquidem is ne cum alijs accularer, Erasistratum citauit, auctoremque historie huius fecit. Basilisci meminit Galenus libro de thieraca ad Pisonem (si tamen liber ille in ter legimus) ubi sic inquit. Basiliscus bellua subtilana, & triplici frontis apice munita, tantummodo conspectus, & quando sibilat auditus, uidentes se, & audientes necat: atque si quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, ita immitte camentorum facultatibus, idem contra Xenocratem scribens, non omnino Basilisci historiam comprobare uidetur, sic inquit. Nam bestiam seu feram regiam, quam uocant Casu uerò dnoior, ne uidere quidem mihi inquam contigit: & si uera sunt, quæ de illa referunt, periculosum est uel propè accedere ad hoc animal. Aelianus præterea Basiliscum tanta ueneni acuitate et immitte nitate pollere ait, ut quæuis magnitudine dodrantalem non excedat mensuram, serpentes tamen omnes etiam ingentes suo dimittat xat halitu extinguat, adeò ut uirga quoque & longinquo contactus, illico tangentem conficiat. Huius item horrendissima fera historiam tradidit Plin. lib. 8. c. 21. ubi ita scriptum reliquit. Apud Hesperios Æthiops fons est Nigris, ut plerique existimant, Nili caput, ut argumenta, quæ diximus, persuadent. Intra hunc fera appellatur Catoblepas, modica alioquin, ceterisque membris iners, caput tantum proægræ uerè ferens: id delectum semper in terram. Aliàs interuicium humani generis, omnibus qui oculos eius uidere, confestim expirantibus. Eadem & Basilisci serpentes est uis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insigni. Sibilo omnes fugat serpentes: nec flexu multiplici, nec ut reliquis, corpus impellit, sed celsus & erectus in medio incendet. Necat fructus non contactos modo, uerum & afflatus: exurit herbas, & umpsit saxa. Talis uis malo est. Creditum quondam ex equo occiso hasta, & per eam subuenite nisi non equitem modo, sed equum quoque absumptum. Huic tali monstrò (sæpe enim enectum concupiere uergeres uidere) mustelarum uirus exitio est: adeò natura nihil placuit esse sine pari. Inijciunt eas cauernas, facile cognitum sola habe. Necant ille simul odore, moriunturq; & natura pugnam conficiunt: Hæc de basilisco Plinius. Quem tamen plura cum alijs fabulosa narraße putamus. Nam si tantum oculorum ut uis, sibilo, aut halitu hominem interficit, non equidem uideo, quomodo factum sit, ut uis qui ipsum uiderunt, eiusque faciem adnotarunt, ex quorum postea relatione huius feræ historie iam plerique descriperunt, incolumes euaserint; præsertim cum tam paruum sit animal, ut nisi & propinquo loco confici possit. Atque adeò hinc mihi impossibile uidetur, quin ipse afflictes non uiderit, cum (ut Plinius refert) non multiplici flexu incedat, ut reliqua fera, sed celsus, & erectus: uel quod ex infecto circumstante aere, qui uiderunt non perierit. Ceterum cum Erasistratus his fabulis nullam curatiorem instituit. Verùm quandoquidem huius feræ ueneni uis adeò uehemens, & immanis existit, ut expugnari non possit, non est cur plura hic referam, quam ex Erasistrato memoria prodidit Dioscorides. Quem duces & auctorem secuti, ut ipse feræ de medica materia libris hoc sexto finem imposuit; ita nos nostris in eos commentarijs, quos ad nostram communem rei medicæ studioform uilitatem conscripsimus, iam extremam manum imponemus. Non obliu immensas gratias agere DEO optimo maximo, cui & omnia accepta referimus, & honorem ac gloriam tribuimus sempiternam.

Catoblepas.

Plura fabulosa
sunt Basilisci
historia.

LIBRI SEXTI, ET VLTIMI FINIS.

Martini Cutheni Pragensis.

*Cedant Hesperidum, cedant & Adonidis horti,
Hactenus, & quotquot barbara Memphis habet.
Umicus hic cunctis multò est præstantior hortis,
Quem pia Matthioli cura, laborque dedit,
Illic non cui uis transcendere septa licebat,
Omnibus hic aditus, & loca cuncta patent:
Illorum uanas abiit decor omnis in auras,
Huius at æternum gratia uisa manet.
Tot plantis, herbisq; suum reddendo nitorem,
Auctor natura contulit artis opus.
Huic igitur meritò, debes Hetruria, quantum
Ipsa Dioscoridi Gratia docta suo.*

D E R A T I O N E
D I S T I L L A N D I A Q V A S
E X O M N I B V S
P L A N T I S .

Et quomodo genuini odores in ipsis
Aquis conseruari possint.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

RECEIVED

APR 11 1951

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILLINOIS

DE RATIONE DISTILLANDI AQVAS EX OMNIBVS PLANTIS,

& quomodo genuini odores in ipsis aquis conseruari possint.

PRISCORVM medicorum nemo fuit, qui quicquam ad posteritatem trans-

mitteret de arte elicendi aquas stillititias ex plantis, uel alijs uegetabilibus. Parabat illi potiones suas ex dilutis, uel decoctis, ad curandos corporum nostrorum affectus, aquarum stillititiarum nulla habita notitia. Inuentum hoc nouum est, referuntque quidam ad Chymicæ artis professores: alij ad Medicum quendam, qui (ut narrant) rerum experimenta admodum diligenter inuestigans, dum fortè fortuna Betam decoctam, & adhuc calentem, in flâneam patinam effunderet, altera simili patina superposita, ne statim refrigereret olus: id ubi sub eadè tēpus rursus detegeret, uideretque superiorē patinam aqueo liquore, ipsosque copioso adeo resudantem, ut vndiquaque plurimæ excurrerent guttæ quæ oleris iam cocti tum odorem, tum saporem respiebant, illico artem a natura edoctus, instrumentum excogitauit plumbeum, campanæ rostratæ simile, ad contegendum ancum uas, plantarum plenum, super fornacem constitutum, ut hinc claras limpidasque consequeretur aquas. Id quod illi felicissimè cessit. Elegit autem ille plumbeas hæcè campanas, quòd certo sciret, plumbum ob suam, quam possidet, frigiditatem, ascendentem è plantis ab igne calefactis uaporem, perquam faciliè in aquam uertere posse. Et rectè quidem cum è nullo alterius metalli, aut materiæ Alembico, tam copiosa educatur aqua, ut è plumbeo. Id cum deinde contemplerentur alij, nouum modum excogitarunt, quo uno tantum igne, & una tantum fornace, plura concallescere uasa, singula singulis plumbeis Alembicis coniecta, ut minore sumptu ac labore copiosius adipiscerentur aquas. Quamobrem fornacem, cuius imaginem primo loco dabimus, sibi fabricarunt. Ceterum cum non desint, qui semper meliora inuentis addere satagent, præsertim Chymistica facultatis Magistri, cum uiderent eiusmodi aquas plumbeis Alembicis paratas, suarum plantarum odores, saporesque haudquaquam respere, sed potius fumum olere, & adustionis nidorem, & quæ ex amaris, acutisque plantis fierent, nec amaroris aliquid, nec acridinis, sed dulcedinis non parum gustantibus reddere, aliud ad stillandas è plantis aquas inuenerunt instrumentum, quod Vesicam appellauerunt, & quò passim utuntur ij, qui è uini, aut Cerasiæ facibus Aquam uitæ distillant, herbis unà cum communis aquæ non mediocri quantitate, in uas ancum coniectis, ut ex fornacis ipsius imagine suspicari uiderè poterit. Sed concinnioremodum postremi repererunt, qui eiusmodi aquas in feruentis aquæ balneo (quod Mariæ uocant) aut super uaporibus extrahunt, siquidem constat eas aquas esse multò præstantiores, quòd suarum plantarum tum odorem, tum saporem egregiè retineant. Euenit sanè hoc, quoniam balneum calentis aquæ, sua ipsius humiditate, partes tenuiores, retinet, conseruat, ac custodit, quo fit, ut eæ non resoluantur suis in plantis, quem admodum in ijs, quæ lignorum, aut carbonum uiolento igne exuruntur. Quapropter inter aquas, quæ balnei calentis ui distillantur, & quæ plumbeis instrumentis extrahuntur, tanta deprehenditur differentia, quanta inter aurum & plumbum. Quippe quæ sunt in balneo aquæ bullientis, aut super ipsius uapore, uitreis rostratis organis ad id muneris paratis, ut postea ostendemus, eæ ab herbis & floribus, a quibus manant, nec sapore (ut paulo ante diximus) nec odore discrepant. Quin non solum proprias plantarum qualitates secum trahunt, sed & tam limpida & sincera proueniunt, ut ne tantillum quidem sumant, uel adustionis nidorem respiciant. Contra uerò quoddam uisum uel rarissimè gustaueris aquas è plumbeis Alembicis resulantes, quin tibi fumidum quoddam uisum in ore relinquant. Quæ res non modò gustantibus, bibentibusque præsertim agris, qui cæteris morosiores semper esse solent, nauicam mouent, & molestiam afferunt, sed plurimum noxæ pectori, uentriculo, iocinori, uisceribusque omnibus ingerunt, quòd à metallicis uasculis, è quibus deriuantur, malam qualitatè imbuant, & in se ipsas contrahant. Patet hoc in manifestissimo exemplo in Absinthij aqua, ex Alembico plumbeo profecta, nam eam dulcem esse constat, non amaram. Id quod à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) euenire certum est. Et non solum in Absinthij aqua, sed etiam in quauis alia planta, temperamento calido, & sapore acri prædita. Siquidem cum plumbeus Alembicus huiusmodi herbarum uaporibus tum actu, tum potentia excalescentibus superficetentis afficiatur, corruptur uapore, fit quidem, ut superficies ipsa ita affecta in cerussam tenuissimam uertatur, quæ deinde aquis sese commiscens, illis dulcedinem addit. Atque id uiderè est in alio talium aquarum sedimine, præsertim ubi aqua per plumbeum Alembicū recēs paratum meauerint. Nam uas, quod diu in hoc opere usurpatum est, obducta circumquaque quadam ueluti gypsea crusta, non ita faciliè à uaporibus deraditur, & in cerussam uertitur. Nulli autem mirum enicè debet, si ab acri plantarum uapore plumbi superficies in cerussam muretur, cum cerussa ipsa (ut Dioscorides est autor) paretur laminis plumbei, super aceti uaporibus suspensis, & super craticula ex arundinibus parata extensis. Quod quidem ijs non accidit, quæ duplici uase, uitreis organis calentis aquæ balneo conficiuntur, nam eæ sufficienter amarefcere, aut fauces linguamue mordicare, si fiant ex a-

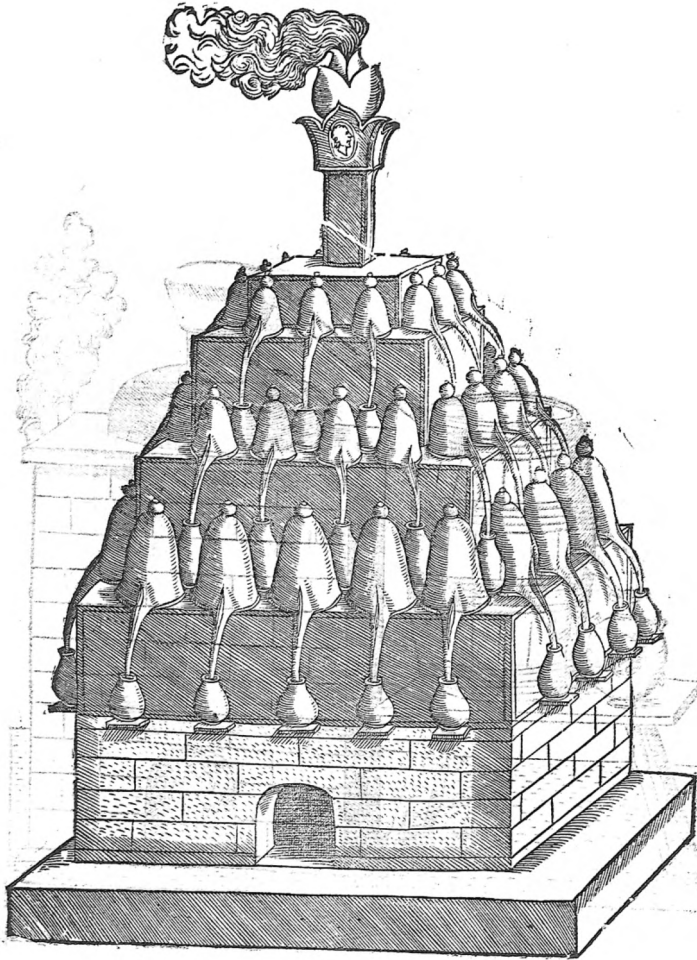
Deratione

maris, aut acerrimis plantis, apertissime sentiuntur. Præterea carent dulcedine, quod à vitreis Alembicis, unde stillantur, nullam adficiam qualitatem recipiant. Porro, quæ parantur in flumenio, quod Vesicam appellant, stanno circumlito, longè meliores habentur, quam quæ è plumbeis rostratis campanis euocantur. Quod ignis fornacis herbas in aqua ferucentes, nec utflare, nec fumido nidore inficere queat. Attamen nec hæ integras herbarum vires retinet, ob aquæ communis admixtionem, quæ illas suffocat & hebetat. Quamobrem aquis illis palmæ danda, quæ in Balneo Mariæ, aut super eius uapore parantur, & præsertim quæ sunt ex herbis facultate calidis. Et hæc de modis distillarum aquarum, à plantis, & plantarum floribus, in uniuersum dixisse sufficiat. Peculiaris enim inferius describentur, ubi fornacum, & instrumentorum imagines apicatas dabimus. Quod autem ad aquarum stillarum vires spectat, sciendum est, iisdem eas polleere uiribus, quibus & herbarum flores, à quibus eliciuntur, præditæ sunt, uerùm non adeo præstantibus, quippe quod in distillando non modicum substantiæ deperdat, & in auram euolet, quo fit, ut non desint Medici, qui decoctis potius utantur. Siquidem ex gustu olfactuque apertissime constat longè plus uirium in his contineri, quam in sublimatis aquis. Verùm quæ decocta ægris non æquè placere solent, ut aquæ ipsæ distillatæ, ideo hæc potius, quam illa, eligendæ, ubi ægrotis nostris gratiora pocula offerre uolumus. Ad quam rem etiam Myropolarum diligentia requiritur, ut eas aquas probe & cum industria conciliant, si & ægrotantium & Medicorum gratiam sibi conciliare uolunt. Sunt itaque diligenter distillatæ aquæ utiles admodum, adeo ut decoctis, quibusdam in medicamentis, non parum anteferri debeant. Nam ubi in ardentibus febribus, & ætatis feruoribus potus aliquis parandus fuerit, qui & sitim ualenter restinguere, & gustum potantis oblectare queat, felicitius, commodiisque id procudubio fiet cum aquis distillatis, admixtis aut uino Punicorum malorum, aut iulapio è rosarum, aut uiolearum aqua parato, aut ex uitrei, aut limonii mali succo, quàm cum quouis decocto, quantumcunque optimè confecto. Idem etiam euenit, ubi aut ad oculorum colliria, aut in capitis dolore oxyrhodina, aut in iocinoris, & cordis affectibus ephitemata paranda erunt. Præterea, quantum conducatur aquarum distillarum artificium ad odoramenta paranda, cum in Medicum potissimum usum, tum ad uniuersi corporis delicias: quales sunt, quæ parantur è floribus rosarum, pomorum aurantium, Myrti, & aliarum plantarum, quarum flores suauissimè spirant. Quin etiam ad mulierum ornatum, quæ subinde suis utuntur aquis distillatis ad conciliandum faciei nitorem. Ad hanc rem sunt efficacissime, quæ è radicibus Polygonati, Brionis, Cucumeris agreftis, Ari, & fabarum floribus ac Tiliæ parantur. Verùm cæteras superat, quæ è Limonium succo, in quo minuta cochlearum quarundam marinarum candidissima puramina, magnitudine pisii granum parumper aut nihil excedentia, pluribus diebus fuerint macerata, & deinde in balneo feruentis aquæ unâ cum succo ipso distillata. Siquidem hæc non solum cutim attenuat, & erugat, sed nitorem elegantissimum addit. Id quod nequiquam silentio mihi prætereundum duxi, ut non solum uiris iustissime uidear, sed etiam nobilibus matronis, & cæteris quibuscunque mulieribus, quarum gratia mihi non paruificanda est. Quos ita admodum necessarius sit aquarum distillarum usus apud omnes nationes, & præsertim apud eos Medicos, qui politicè, & cum omnium laude Medicinam exercere desiderant.

Utilitas aquarum stillarum.

distillandi aquas.

PRIMA FORNAX. 2

HAEC fornax in testudinis acutae formam parata, quam plures potest fouere & sustinere plumbeas rostratas campanas, quae unico tantum igne calefieri possunt. Attamen haece plumbeis alibiis ij tantum utuntur pharmacopaei, qui haecenus praestantiores aquas facere neglexerunt.